

Hittoako *damn* tekee suomessa?



Englannista lainatun voimasanan sosiaalisista ulottuvuuksista ja merkityspotentiaaleista osana suomea

JOHANNA VAATTOVAARA JA ELIZABETH PETERSON

1 Johdanto

Tutkimme tässä artikkelissa suomalaisten käsityksiä englanninkielisen voimasanan *damn* käytöstä(än) osana suomen kieltä.¹ Tutkimus on osa laajempaa tutkimuskokonaisuutta, jossa selvitetään valtakunnallisen, sähköisesti kerätyn asennetutkimusaineiston (N = 445) keinoin englanninkielisten voimasanojen *shit*, *oumaigaad*, *damn* ja *fuck* käyttämiseen liittyviä käsityksiä ja niiden kautta hahmottuvia sosiaalisia merkityspotentiaaleja osana suomea. Tutkimuksemme lähtökohdat ovat kielikontaktitutkimuksen sosiopragmaattisessa perinteessä, joka lähestyy lainaamista sosiaalisten ja pragmaattisten funktioiden näkökulmasta (Andersen 2014; Andersen, Furiassi & Mišić Ilić toim. 2017; Peterson 2017; Zenner, Rosseel & Calude 2019). Voimasanojen on todettu olevan lainautumisherkkiä, ja tutkimustietoa onkin alkanut karttua niiden lainautumisen näkökulmasta (Andersen 2014; Zenner, Ruette & Devriendt 2017). Suomen kontekstista vastaavaa tutkimustietoa ei toistaiseksi juurikaan ole (ks. kuitenkin Vaattovaara & Peterson 2019).

Menetelmällisesti tutkimus edustaa kielitietoisuus- ja asennetutkimusta, jonka piirissä aiemmin on tutkittu esimerkiksi englannista suomeen lainatun *plis*-sanan (engl. *please*) käyttöön liittyvää kielitietoisuutta ja asenteita (Peterson & Vaattovaara 2014). Käsillä oleva tutkimus tuottaa uutta tietoa myös voimasanatutkimuksen perinteeseen (ks. esim. Stapleton 2010; Beers Fägersten & Stapleton 2017). Voimasanojen keskeisen käyttöfunktion tiedetään liittyvän kielenkäyttäjän tunteiden tai asenteiden ilmaisuun. Voimasanoilla voi olla vuorovaikutuksessa monenlaisia tehtäviä muun muassa huumorin keinona tai solidaarisuuden ilmaisemisessa, ja niiden käyttö voi liittyä myös identiteetin tuottamiseen tai jonkinlaiseen painottamisfunktioon (Stapleton 2010: 293–300; Ljung 2011; Lantto 2014; Drummond 2020: 62). Tässä tutkimamme englanninkielisen

1. Vaattovaara on ollut päävastuussa artikkelin kirjoittamisesta. Tutkimusasetelman suunnittelu, toteutus, aineistojen analyysit sekä artikkelin suunnittelu perustuvat kirjoittajien yhteistyöhön. Kiitämme Pauliina Karellia korvaamattomasta avusta tilastollisten analyysien suunnittelussa ja toteutuksessa. Kansalaisopistojen liittoa ja erityisesti Päivi Hytöstä kiitämme yhteistyöstä aineistonkeruuvaiheessa. Kiitämme myös kahta anonyymiä arvioijaa hyödyllisistä kommentteista artikkelin käsikirjoitukseen.

voimasanan suomeen lainaamisen motivaatioita on tutkittu osana laajempaa kyselykokonaisuutta itseraportointimenetelmän keinoin. Muihin samassa yhteydessä tutkittuihin voimasanoihin liittyviä käsityksiä ja asenteita tutkittiin toisenlaisia reaktio- menetelmiä soveltaen. Esittelemme *damniä* koskevan osatutkimuksen metodiikan yhteydessä (alaluvussa 3.1) lyhyesti tutkimuksen kokonaisasetelmaa käsitelyämme ensin tutkimuksen tarkempia tavoitteita sekä niiden moniulotteisia teoreettisia ja empiirisiä lähtökohtia (tarkemmin luvussa 2).

Suomessa englannin kielellä ei ole virallista asemaa, mutta Suomi lukeutuu muiden Pohjoismaiden ohella maihin, joissa englannin kielen taidon taso (EPI, English Proficiency Index) on maailman korkeimpia (Linn 2016: 202). Englanninkielisten sanojen ja ilmausten käytön onkin todettu lisääntyneen Suomessa aina 1960-luvulta alkaen niin populaarikulttuurissa, mainonnassa kuin esimerkiksi tuotemerkeissä ja työpaikka-ilmoituksissakin, ja internetin myötä englannin merkitys ja käyttötavat osana suomen kieltä ovat merkittävästi lisääntyneet (ks. Hiidenmaa 2003: 90–100; Kotilainen 2002; Leppänen, Nikula & Kääntä 2008; myös esim. Taavitsainen & Pahta 2003; Toriseva 2008; Leppänen, Pitkänen-Huhta, Nikula, Kytölä, Törmäkangas, Nissinen & Kääntä 2011; Leppänen, Kytölä & Westinen 2017). Tämänäyttypisen kontaktitilanteen on todettu olevan otollinen kielten sekoittamiselle erilaisiin tarpeisiin ja käyttöihin, joita osaltaan myös asenteet säätelevät (ks. Matras 2009: 161–163; Peterson 2017).

Leppäsen ym. (2011) englannin kielen asemaa Suomessa selvittäneen laajan asennetutkimuksen mukaan englantia koskevat asenteet Suomessa ovat pääosin myönteisiä, vaikka englannin henkilökohtainen merkitys koetaan eri tavalla eri sosio-ekonomisissa ryhmissä, ikäryhmissä ja elinympäristöissä. Mitä korkeampi koulutus, sitä henkilökohtaisesti merkityksellisempänä englannin kieli tutkimuksen mukaan koettiin, ja ikäryhmiä tarkasteltaessa sen merkitys kasvoi myös sitä mukaa mitä nuoremasta ikäryhmästä oli kyse. (Mts. 65–66.) Englannin kielen koettu henkilökohtainen merkitys todettiin myös kaupungeissa suuremmaksi kuin maaseudulla. Tätä taustaa vasten on kiinnostavaa selvittää myös suomalaisten käsityksiä yksittäisistä englanninkielisistä ilmauksista.

Tutkimuksellamme on moneen perinteeseen kytkeytyvät juonteensa. Riionheimon ym. (2014) tavoin ajattelemme, että tutkimussuuntausten rajapinnoilla ja teoreettis- menetelmällisiä lähestymistapoja yhdistämällä voidaan valottaa kielikontakteihin liittyvää empiriaa moniulotteisemmin. Kontaktilingvivistisestä näkökulmasta tutkimuksemme pyrkii yhteen sanastopiirteeseen keskittymällä kartoittamaan erityisesti kielikontaktien yksilöllistä, innovatiivista ulottuvuutta (vrt. myös Matras 2009: 3). *Damn* on valikoitunut osaksi tutkimuskokonaisuuttamme alun perin sen havainnon myötä, että siihen voi törmätä suomeksi käydyissä keskusteluissa. Suomi24-korpuksesta tekemämme esitutkimuksen mukaan *damniä* yleisempiä ovat tosin muun muassa *shit* ja *fuck*, ja englanninkieliset voimasanat suhteessa kotoperäisiin voimasanoihin ovat kyseisen korpuksen suomenkielisissä keskusteluissa sinänsä marginaalisia, 1:1044. (Peterson, Biri & Vaattovaara 2022). Oletettavaa onkin, että kun englanninkielinen ilmaus valitaan, kyse on jossain määrin tietoisesta tyyllisestä valinnasta (ks. myös Andersen 2014: 19).

Kokonaisuutena asemoimme tutkimuksemme lingvivistisestä antropologiasta vaikutteita ottaneeseen niin kutsuttuun kolmannen aallon sociolingvistiikkaan (Eckert

2012, 2018), joka pyrkii tavoittamaan kielellisten valintojen ideologisia kytköksiä tutkimalla niitä tyylillisinä valintoina, jotka saavat sosiaaliset merkityksensä toisia, vaihtoehtoisia valintoja vasten. Tutkimuksen kohteena voivat olla mitkä hyvänsä sosiaalisia merkityksiä kantavat kielenaineokset (Agha 2003; Eckert 2008). Kieliasenteiden ja -ideologioiden tutkimuksessa tässä perinteessä onkin kasvava rooli (Eckert & Labov 2017; ks. myös Campbell-Kibler 2008; Sorjonen, Rouhikoski & Lehtonen toim. 2015). Kielikontaktien näkökulmasta leksikaaliset piirteet ovat helpoimmin havaittavia muotoja (Riionheimo ym. 2014: 323), mutta kolmannen aallon sosiolingvistiikassa leksikaalisia ilmiöitä on toistaiseksi tutkittu äänne- ja muotopiirteitä vähemmän, kielikäsitteiden ja asenteiden näkökulmasta tätäkin vähemmän.

Voimasanojen voi olettaa saavan merkityksensä osin suhteessa toisiin voimasanoihin, ja voidaan myös olettaa, että yksilöllisissä repertuaareissa valinnat nousevat siitä voimasanavalikoimasta, jonka kukin kielenkäyttäjä (kulloinkin) mieltää sopivaksi omassa *tyylillisessä maisemassaan* (engl. *stylistic landscape*, Eckert 2018: 186; *social-semiotic landscape*, Eckert 2019). Tyylillisellä maisemalla Eckert tarkoittaa selaista sosiaalisten tyyppien (engl. *social types*) joukkoa, joka hahmottuu suhteessa toisiin, usein stereotyyppisten ominaisuuksien avulla jäsenytyviin sosiaalisiin tyyppeihin (Eckert 2019: 4, vrt. myös Aghan 2003 käsitteisiin *characterological figures*, *social personae*). Tämän tutkimuksen asennetutkimusasetelman avulla saadaan kuvaa siitä, millaisiin funktionaaliin ja tyylillisiin tarpeisiin englannista lainattu voimasana *damn* kiinnittyy suomalaisten kielenkäyttäjien kielitietoisuudessa, kun sen käyttöä on pyydetty kommentoimaan ja siitä raportoimaan peilaten tätä valintana kahteen emotionaaliselta voimaltaan erityyppiseen kotoperäiseen voimasanaan *hitto* ja *perkele*.

Tutkimuskysymyksemme ovat seuraavat:

1. Missä määrin suomalaiset raportoivat käyttävänsä lainattua voimasanaa *damn*?
2. Millaisia sosiaalisia merkityspotentiaaleja tai funktioita kielenkäyttäjät liittävät *damnin* käyttöön ja miten he suhteuttavat sen käyttöä(än) kotoperäisiin voimasanoihin *hitto* ja *perkele*?
3. Millainen yhteys voimasanan *damn* käytön itseraportoinneilla on vastaajien demografisiin tietoihin (ikä, sukupuoli, koulutus, asuinpaikka)?

Analyttinen painopiste on kahdessa ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä, joita lähestymme pääosin laadullisen sisällönanalyysin keinoin. Aiempia tutkimustuloksia vasten on kiinnostavaa kuitenkin selvittää myös *damnin* käytön itseraportointien mahdollista sosiaalista ja alueellista struktutoituneisuutta (tutkimuskysymys 3). Seuraavassa tarkennamme tutkimuksen teoreettista ja menetelmällistä taustaa, minkä jälkeen esittelemme aineiston, sen keruun sekä analyysimenetelmät.

2 Tutkimuksen teoreettiset ja menetelmälliset lähtökohdat

Kieliasennetutkimuksessa itseraportointimenetelmää on perinteisesti sovellettu sen tutkimiseksi, missä määrin kielenkäyttäjien käsitykset omasta kielenkäytöstään vastaavat heidän todellista kielenkäyttöään (Labov 1966). Itseraportointimenetelmän

tavoitteena ei niinkään ole saada objektiivista tietoa tutkittavien kielellisestä käyttäytymisestä kuin siitä, miten vastaajat suhteuttavat ja sijoittavat oman kielellisen käytöksensä (käsitöksensä omasta kielenkäytöstään) ympäristönsä kielenkäyttöön. Kyse on sekä kielitietoisuuden että kielenkäytön vaihteluun liittyvän evaluaation tutkimisesta (ks. Kristiansen 2020: 22–24). Tulosten perusteella voidaan tällöin tehdä päätelmiä tutkittavien asenteista, ja vastaavaa menetelmää onkin sovellettu erityyppisissä tutkimusasetelmissä (ks. esim. Kristiansen 2004, 2020: 22–24; Vaattovaara 2009: 209–238). Tässä tapauksessa tutkimus ei kohdistu itseraportoinnin ja kielellisen tuotoksen väliseen suhteeseen, vaan kielenkäyttäjien näkemyksiin omasta kielellisestä toiminnastaan suhteessa tarjottuihin vaihtoehtoihin valintoihin (ks. tarkemmin alalukua 3.1).

2.1 Asemoituminen kieliassenetutkimuksen kenttään

Sosiolingvistisen kieliassenetutkimuksen perinteiden näkökulmasta tutkimus voidaan määritellä kansanlingvistiikan ja sosiaalipsykologisen tutkimusperinteen välimaastoon. Se, että tutkitaan kielenkäyttäjien (maallikkojen) havaintoja kielestä, ei riitä määrittelemään tutkimusta kansanlingvistiikaksi, sillä myös sosiaalipsykologisen kieliassenetutkimuksen perinteessä on harvemmin tutkittu kielen ammattilaisia (ks. Garrett 2010: 179). Toisaalta myös kielen ammattilaisten keskuudessa tehty tutkimus voi hahmottua kansanlingvistiseksi (Saviniemi 2015).

Kansanlingvistiikka on erityisesti 1980-luvulta lähtien tunnustettu sosiolingvistiikan tutkimusala, joka on keskittynyt nimensä mukaisesti kansan kielikäsitteisiin (Niedzielski & Preston 2000). Fennistiikassa kieliassenetutkimuksen perinne on 2000-luvun alkupuolelle saakka ollut verrattain ohut, mutta karttunut merkittävästi siitä lähtien erityisesti kansandialektologian muodossa. Sen piirissä on luotu sekä yleisempää että yksityiskohtaisempaa kuvaa erityisesti suomalaisten murrekäsitteistä (Mielikäinen & Palander 2002, 2014; Vaattovaara 2009; Nupponen 2011; Palander 2011), vaikkakin viime vuosina kansanlingvistiset kysymykset ovat myös kurottaneet dialektologisia kysymyksiä laajemmalle (esim. Saviniemi 2015; Halonen & Vaattovaara 2017; Kurki 2018). Myös esimerkiksi Hjort (2014, 2017) on asemoinut voimasanoja koskevien asenteiden tutkimuksensa kansanlingvistiikan alaan.

Pitkälti menetelmällisin perustein määräytyneet tutkimusperinteiden rajat ovat nykytutkimuksessa yhä useammin hämärtyneet, kun tutkimukset ovat muuttuneet aiempaa monimetelmäisemmiksi (ks. Vaattovaara 2009; Soukup 2012; Kristiansen 2020). Selvittäessään vastaajien käsityksiä läpinäkyvällä, niin kutsutulla suoralla menetelmällä tätä tutkimusta voisi pitää kansanlingvistisenä. Tässä raportoitava tutkimus on kuitenkin osa laajempaa kyselytehtäväkokonaisuutta, joka on sisältänyt myös klassiseen sosiaalipsykologiseen, epäsuoraan metodiikkaan perustuvia kysymyksiä (Vaattovaara & Peterson 2019; ks. myös alalukua 3.1).

Perinteisestä kansanlingvistiikasta ja erityisesti kansandialektologiasta tutkimus irtaantuu paitsi tutkimuskohteeltaan osin myös kieliteoreettisilta sitoumuksiltaan. Tutkimus ei asetu dialogiin niinkään murrealueisiin kiinnittyvän kansanlingvistiikan kanssa kuin kielikontaktitutkimuksen pragmaattisen perinteen kanssa. Lähtökohtanamme on myös kielellisten valintojen dynaamisuus (*heteroglossia*) ja oletus kielellisten resurssien

hyödyntämisestä tyylien tuottamisen tarpeisiin (Bahtin 1981; Eckert 2008, 2019; Lehtonen 2015). Siten tutkimus ei asemoi *damniä* niinkään anglismiksi kuin variaation-tutkimuksen kolmannelle aallolle ominaiseen tapaan kielelliseksi resurssiksi, jonka käyttöön liittyviä käsityksiä tarkastellaan suomen ja Suomen kontekstissa. Kieli-käsitykset puolestaan ymmärrämme Prestonin (2011, 2013) tapaan holistisena, kielen-käyttäjien merkitys- ja uskomussysteeminä (engl. *language regard*), jonka puitteissa kielellinen variaatio tulee tulkituksi.

Yleisemmiltä tavoitteiltaan tutkimus kytkeytyy molempiin edellä kuvattuihin asennetutkimusperinteisiin. Sosiaalipsykologisen kieli-asennetutkimuksen piirissä on korostettu asennetutkimuksen tärkeyttä kielenilmiöiden sosiaalisten merkitysten tutkimisessa ja sitä kautta sosiaaliseen järjestykseen kiinni pääsemisessä (Garrett 2001: 630), mistä tässäkin tutkimuksessa perimmältään on kyse. Kansanlingvistiikan tiedonintressejä on perusteltu tavoitteella pyrkiä ymmärtämään meneillään olevia kielenmuutoksia ja ennustamaan niiden tulevaa kehitystä (ks. esim. Vaattovaara 2009; Preston 2013). Vaikka kielenmuutos ei ole tutkimustavoitteemme ytimessä, voidaan tässä saatuja itseraportointien tuloksia pohtia myös siltä kannalta, mitä ne kertovat suomalaisten suhtautumisesta kielenylittelyyn suomen ja englannin välillä ilmiön mahdollisen muutoksenalaisuuden näkökulmasta. Tässä on toki huomioitava tutkimuksen kapea fokus, joka ei oikeuta eikä pyri englannin asemaa suomessa ja Suomessa koskeviin laajempiin päätelmiin.

2.2 Englanninkieliset voimasanat pragmaattisina lainoina

Pragmaattisella lainaamisella (engl. *pragmatic borrowing*, Andersen 2014) tarkoitetaan erilaisten pragmaattisten ja diskursiivisten elementtien kielestä toiseen lainaamista. Tutkimuksellinen mielenkiinto kohdistuu erityisesti siihen, millaisia sosiaalisia, pragmaattisia ja lingvistisiä funktioita lainattujen elementtien käytössä voidaan tunnistaa. Pragmaattinen lainaaminen englannista on tavallista kieli- ja diskurssiyhteisöissä, joissa englannilla on jalansijansa *lingua francana* ja populaarikulttuurin jatkuvasti tarjolle tuomana kielenä. (Terkourafi 2011; Andersen 2014; Andersen, Furiassi & Mišić Ilić toim. 2017; Peterson 2017; Zenner, Rosseel & Calude 2019.)

Aiemmin suomen kontekstissa on tutkittu *pliiis*-sanana käyttöön liittyviä käsityksiä, jotka osoittavat sen suomalaisten käsitysten mukaan poikkeavan sosiaaliselta ja pragmaattiselta merkitykseltään niin lähtökielisestä kuin kohdekielen vastineittensakin merkityksestä (Peterson & Vaattovaara 2014; ks. myös Peterson, Hiltunen & Vaattovaara 2022). Osana suomea *pliiis* näyttää suomalaisten kielitietoisuudessa täydentävän keinoja ilmaista esimerkiksi ”epätoivoisen” sävyisiä pyyntöjä ja kiinnittyvän erityisesti (nuoriin) naiseen tai sellaisiin tyyllisiin ominaisuuksiin, jotka epäsuorasti tyyppillisesti kytkeytyvät nuoriin naiseen. Lisäksi *pliiisin* käyttö mielletään useimmin kaupunkiympäristöissä esiintyväksi ja se on muoto, jota kaupungeissa asuvat raportoivat käyttävänsä pienemmissä taajamissa asuvia enemmän epämuodollisten pyyntöjen yhteydessä. Näitä aiempia tuloksia vasten onkin kiinnostavaa tarkastella, missä määrin voimasana *damn* mahdollisesti mieltyy osaksi samankaltaista tyyllistä maisemaa, ja miten sen toisaalta mielletään vertautuvan käytöltään suhteessa kahteen tässä selvitettyyn kotimaiseen voimasanaan.

Andersenin (2014) mukaan diskurssipartikkelit, joihin voimasanatkin voidaan lukea, ovat helpoimmin lainautuvia elementtejä kielestä toiseen (ks. myös Zenner, Speelman & Geeraerts 2015; Peterson 2017). Voimasanatutkimuksissa on tähän mennessä myös havaittu, että toisesta kielestä lainatut kiro sanat koetaan yleisesti ottaen miedommiksi kuin omankieliset vastineensa (Dewaele 2013; Chun Nam Mak & Darics 2017; ks. myös Andersen 2014). Niiden lainaamisen motiivit näyttävät olevan pragmaattisten ja tyyllisten merkitysten tuottamisessa (ks. esim. Lantto 2014; Zenner, Ruetten & Devrient 2017; vrt. myös Peterson & Vaattovaara 2014).

Toistaiseksi on kuitenkin kansainvälisestikin ottaen vasta vähän tutkimustietoa voimasanoista monikielisten käytänteiden tai lainautumisen näkökulmasta, mutta *damn*ä koskevaa tutkimustietoa on jonkin verran saatavilla. Dewaelen (2016: 119–122) mukaan *damn* on suosittu englantiä muuna kuin äidinkielenään käyttävien käytössä, vaikka käsitykset sen voimakkuudesta (engl. *offensiveness*) olivat jokseenkin samaa tasoa äidinkielisillä ja ei-äidinkielisillä. Zenner, Ruetten & Devrient (2017) ovat hollannin kontekstissa saaneet samansuuntaisia tuloksia osoittaessaan, että *damn* lukeutuu sekä hollanninkielisen että englanninkielisen Twitter-aineiston voimasanan TOP-10-listaan. Hollanninkielisessä aineistossa *damn* osoittautui olevan suhteellisesti yleisempi kuin englanninkielisessä Twitter-yhteisössä (mas. 132).

Voimasanoja on jo pitkään tutkittu selvittämällä muun muassa sukupuoleen, ikään ja koulutukseen kiinnittyviä eroja niiden käytössä ja erityisesti käyttöä koskevissa käsityksissä. Koulutuksen uskotaan yleisesti vaikuttavan kiroiluun siten, että se on sitä vähäisempää mitä korkeammin koulutetusta henkilöstä on kyse. Tästä on näyttöä esimerkiksi Britanniassa toteutetussa tutkimuksessa (McEnery & Xiao 2004), mutta pohjoismaisessa kontekstissa erot ovat Hjortin (2017) mukaan pieniä. Onkin kiinnostavaa tarkastella, päteekö sama tendenssi myös englannista lainatun *damn*in itseraportointeihin. Miesten on usein todettu ja uskottu olevan taipuvaisempia kiroilemaan kuin naisten, ja nuorten enemmän kuin vanhempien ikäryhmien (esim. Coates 2004: 97). Toisaalta näitä käsityksiä on myös haastettu osoittamalla, että yhteys sosiaalisiin muuttujiin on monimutkaisempi (ks. esim. de Klerk 1991; Eckert & McConnell-Ginet 2003; Coates 2004; Gauthier & Guille 2017). Pohjoismaisten tutkimusten mukaan itseraportointeihin perustuvat erot kiroilun frekvenssissä ovat miesten ja naisten välillä verrattain pienet, mutta erot ikäryhmien välillä sen sijaan jossain määrin suuremmat: nuoret tyypillisesti raportoivat kiroilevansa muita ikäryhmiä enemmän, työikäiset (tässä: keski-ikäiset) vähemmän (Hjort 2017). On mahdollista, että näissä tutkimustuloksissa kyse on ennen kaikkea nuorten taipumuksesta myöntää voimasanojen käyttönsä vanhempia ikäryhmiä herkemmin. Laajaan Twitter-korpukseen perustuvassa brittiäistutkimuksessaan Gauthier & Guille (2017) ovat nimittäin osoittaneet, että ikäryhmällä ja sukupuolella on yhteys lähinnä siihen, mitä voimasanoja tullaan ottaneeksi käyttöön, mutta esimerkiksi voimasanojen käytön määrä ei juurikaan korreloi tilastollisesti merkittävästi sukupuolen tai iän kanssa. Kävi ilmi, että yksi tällaisista melko ikä- ja sukupuolineutraaleista voimasanoista oli *damn*, jonka käyttöä tutkitussa Twitter-aineistossa oli aavistuksen yleisempää tytöillä kuin pojilla ja jopa aavistuksen yleisempää aikuisilla kuin nuorilla (Gauthier & Guille 2017: 147).

3 Tutkimusaineisto ja analyysimenetelmät

Voimasanaa *damn* koskevia käsityksiä selvitettiin tässä tutkimuksessa määrällisesti ja laadullisesti analysoitavien itseraportointipyyntöjen avulla. *Hitto* valittiin osaksi kokeellista asetelmaa *damniä* lähinnä edustavana suomenkielisenä vastineena ja *perkele* puolestaan vanhimpana ja stereotyyppisimpänä suomenkielisenä voimasanana (ks. Hjort 2014, 2017).

Esittelemme seuraavassa tutkimusaineiston aloittamalla aineiston keruun (3.1) ja vastaajajoukon profiilin (3.2) kuvaamisesta, minkä jälkeen esittelemme aineiston tilastollisen ja laadullisen analyysimetodiikan (3.3). Tarkennamme kuvauksia vielä analyysin yhteydessä luvussa 4.

3.1 Aineistonkeruu ja *damn* osana laajempaa tutkimuskokonaisuutta

Tutkimusaineisto kerättiin keväällä 2018 QuestionPro-työkalulla, jossa hyödynnettiin myös ääninäytteitä. Koska kyselytutkimuksen kohteena oli useampia voimasanoja, vastaajien kuormittumisen välttämiseksi vain osaa selvitettiin ääninäytteiden kuunteluun perustuvan reaktiotehtävän keinoin. (Ks. kyselylomaketta verkkoliitteestä 1.) Tehtävänannoissa oli mukana myös kotimaisia voimasanoja, eikä kyselyn motivoinnissa tai yksittäisissä osioissa tuotu esiin, että tutkimuksen mielenkiinto kohdistuu erityisesti englannista lainattuihin voimasanoihin.

Ennen nyt tarkasteltavan, itseraportointiin perustuvan osatutkimuksen osiota vastaajat olivat jo vastanneet taustatietokysymyksiin, kuunnelleet yksitellen yksitoista lauseen mittaista ääninäytettä ja reagoineet niihin seitsenportaisen Osgoodin asteikon ja avoimen vastauskentän avulla. Tällä, semanttisen differentiaalain ja avoimen reaktiopyynnön yhdistävällä menetelmällä selvitettiin vastaajien näkemyksiä lainasanojen *oumaigaad* sekä *shit vs. paska* käyttäjistä ja käytöistä (Vaattovaara & Peterson 2019). Ääninäytteisiin perustuvan reaktiotehtävän jälkeen vastaajia pyydettiin aluksi lukemaan ruudulta kolme lähes identtistä lausetta ja sen jälkeen raporttoimaan, mitä kyseisistä lauseista ”yleisimmin tai todennäköisimmin” itse käyttäisi. Reaktiotehtävään valittiin mahdollisimman neutraali lause, jossa ainoana muuttujana oli voimasana (*hitto, damn, perkele*). Näiden vastakkainasetteluun perustuvan tehtävänannon avulla vastaajia motivoitiin pohtimaan suhdettaan kyseisiin kolmeen voimasanaan. Koska olemme erityisesti kiinnostuneet vastaajien *damniä* koskevista itseraportoinneista, testilauseen valintaan vaikutti esitutkimuksemme, jonka mukaan *damn* näyttää ainakin verkkokeskusteluaineistossa esiintyvän esimerkiksi sanoja *fuck* ja *shit* useammin diskurssipartikkelin asemassa (Peterson, Biri & Vaattovaara 2022: 54–55). Tehtävässä käytetty lause oli soveltaen poimittu Suomi24-keskustelupalstalta, ja sen kolme tätä tutkimusta varten muokattua varianttia olivat:

Ai olihan se siellä, hitto, en heti nähnyt.

Ai olihan se siellä, damn, en heti nähnyt.

Ai olihan se siellä, perkele, en heti nähnyt.

Lausevaihtoehtoista vastaaja saattoi valita yhden tai useamman vaihtoehdon, ja tarjolla oli myös vaihtoehto ”Ei sovi (en käytä mitään näistä)”. Sen jälkeen vastaajia pyydettiin refleктоimaan voimasana vaihtoehtoja kaksiosaisen avoimen kysymyksen avulla: ”Miksi käyttäisit juuri tätä/näitä? Mitä haluaisit todeta voimasana vaihtoehtoista hitto, damn, perkele?” Lopuksi pyydettiin kuvaamaan, mitä näistä samoista vaihtoehtoista vastaaja mahdollisesti ”ei koskaan käytä”. Sekä suljetut kysymykset että avoin olivat pakollisia, joten jokainen kyselyn loppuun saattaneesta vastaajasta vastasi kaikkiin kolmeen tehtävään. Hyödynämme koko aineistoa (N = 445) laadullisissa analyysissä.

Kyselyn alueellisen ja ikäryhmittäisen kattavuuden maksimoimiseksi sähköistä kyselyä levitettiin ensisijaisesti yhteistyössä valtakunnallisen aikuiskoulutusverkoston kanssa. Kyselyn keskeyttämisen prosentti osoittautui korkeaksi: aineistomme vastaajat ovat 17,7 % siitä vastaajajoukosta, joka oli avannut kyselyn tai aloittanut siihen vastaamisen. Osasyynä keskeyttämiseen saattoi olla kyselyn aihepiiri, mutta otaksumme monen keskeyttäneen joko teknisistä tai olosuhteisiin liittyvistä syistä huomattuaan viimeistään kyselyn avatessaan, että vastaaminen edellytti muun muassa ääninäytämateriaalin kuuntelemista. Tämä on voinut vaikuttaa vastaamisintoon siitä huolimatta, että jo kyselyn markkinoinnin yhteydessä mainittiin vastaamisen edellyttävän joko rauhallista tilaa tai mahdollisuutta kuunnella ääninäytteitä kuulokkeilla. Kyselyä päädyttiinkin lopulta levittämään myös muutamien Facebookin alueellisten Puskaradio-sivustojen kautta, Vauva-lehden keskustelupalstalla ja Suomi Reddit -verkkokeskustelualueella. Tästä huolimatta 445 vastaajan kokonaismäärä jäi alkuperäisestä, noin tuhannen vastaajan tavoitteesta. Pidämme saatua aineistoa kuitenkin riittävänä.

3.2 Vastaajajoukon profili

Vastaajamäärän rajallisuuteen nähden otosta voi pitää varsin tasapainoisena ja valtakunnallisesti kattavana (ks. taulukkoa 1). Vastaajien sukupuolijakauma on vapaasti vastattavana olleeksi kyselyaineistoksi poikkeuksellisen tasainen: naisia oli 48 % (215), miehiä 46 % (203). Muun sukupuolen tai haluttomuuden vastata kysymykseen oli merkinnyt 27 vastaajaa (6 %). Iältään suhteellisesti suurin osa vastaajista asettuu välille 21–39-vuotiaat, mutta myös sekä nuorimmat että vanhimmat ikäryhmät ovat aineistossa hyvin edustettuina; vastaajien joukossa 16–20-vuotiaita ja yli 50-vuotiaita on jokseenkin yhtä paljon, yli 60-vuotiaitakin 36 vastaajaa. Koulutustaustaltaan vastaajien jakauma noudattaa karkeaa koulutustason jakaumaa suomalaisen väestön keskuudessa sikäli, että pelkän peruskoulutuksen saaneita on aineistossa vähiten (noin 7 %; suomalaisessa väestössä keskimäärin n. 25 %), toisen asteen koulutuksen suorittaneita 37 %; suomalaisessa väestössä keskimäärin n. 38 %) ja jonkin tasoisen korkeakoulututkinnon suorittaneita hieman yli 50 % (suomalaisessa väestössä keskimäärin noin 38 %).²

2. Kyselyssä soveltamamme koulutusasteen kategorisointi oli hieman Tilastokeskuksen virallisessa tilastoinnissa käyttämää karkeampi, mikä voi selittää sitä, että seitsemän vastaajaa on valinnut vaihtoehdon ”muu/ei vastausta” (Tilastokeskus 2018).

Taulukko 1.

Vastaajien demografinen jakauma (itseraportoitu). N = 445.

Ikäryhmä	n	sukupuoli	n	koulutus	n	(n) asuinpaikan koko	n
16–17	27	naisia	215	peruskoulu	32	< 5,000	17
18–20	43	miehiä	203	toisen asteen tutkinto	164	5,000–10,000	24
21–25	82	muu/ei vastausta	27	alempi korkea- koulututkinto	106	10,000–50,000	74
26–29	66			ylempi korkea- koulututkinto	136	50,000–100,000	47
30–39	96			muu/ei vast.	7	> 100,000	271
40–49	63					muu	12
50–59	32						
60+	36						

Tilastollisissa analyyseissä on huomioitu vastaajien alueellinen edustus ainoastaan asuinpaikan koon mukaan, ja sekin jakamalla vastaajat karkeasti kahtia: yli ja alle 100 000 asukkaan paikkakuntia edustaviksi. Näin siksi, että vastaajista yli puolet (271) raportoi olevansa yli 100 000 asukkaan kaupungeista, ja pienimmiltä, korkeintaan 10 000 asukkaan paikkakunnilta joukossa on vain 41 vastaajaa (noin 9 %). Asuinmaakuntaa ei vastaavasta syystä sovellettu tilastollisena taustamuuttujana, vaikka vastaajia kertyikin jokaisesta 19 maakunnasta. Vähiten vastaajia saatiin Ahvenanmaalta (yksi) ja Kymenlaaksosta ja Pohjanmaan maakunnasta molemmista kaksi. Eniten vastaajia on Uudeltamaalta (36 %), Pirkanmaalta (13 %), Varsinais-Suomesta (11 %) ja Keski-Suomen maakunnasta (9 %). Muista maakunnista vastaajamäärien vaihteluväli asettuu pääosin 1–3 % välille (Etelä-Karjala, Etelä-Savo, Etelä-Pohjanmaa, Kainuu, Kanta-Häme, Keski-Pohjanmaa, Pohjois-Karjala, Pohjois-Savo, Päijät-Häme, Satakunta). Pohjois-Pohjanmaalta oman ilmoituksensa mukaan vastaajia oli 5 % ja Lapista 4 %. Ulkomailla ilmoitti vastaushetkellä asuvansa 2 % vastaajista. Kaikkiaan alueellisen taustan osalta vastaajajoukko edustaa väestöä siis kohtalaisen monipuolisesti. Tieto vastaajien edustamasta maakunnasta on merkitty näkyviin avoimien vastausten aineistolainauksen yhteyteen.

Äidinkieltä ei otettu taustamuuttujaksi tilastollisissa analyyseissä. Jokainen vastaaja on täyttänyt suomenkielisen kyselyn avoimien vastauskenttineen suomeksi. Vastaajista 97 % ilmoitti äidinkielekseen suomen, 2 % ruotsin ja 1 % muun. Yksikään ei ilmoittanut äidinkielekseen englantia, vaikka avoimista vastauksista ilmenee (suomeksi), että Englanti on parin yksittäisen vastaajan toinen arjen käyttökieli.

3.3 Aineiston laadullinen ja määrällinen analyysi

Tässä tarkastellun itseraportointitehtävän monivalintakysymyksen tilastollisessa analyysissä sovellettiin multinominaalista regressioanalyysiä käyttäen *damniä* referenssi-kategoriana. Riippumattomina muuttujina sovellettiin asuinpaikkakunnan kokoa (yli tai alle 100 000 asukkaan paikkakunta), ikää (karkeistettuna luokkiin alle 30-vuotiaat,

30–49-vuotiaat ja yli 50-vuotiaat) sekä koulutusta (peruskoulu, toisen asteen koulutus, alempi korkeakoulututkinto, ylempi korkeakoulututkinto, muu/ei vastausta).

Monivalintakysymystä täydentävien avointen vastausten analyysissä puolestaan sovellettiin laadullisen sisällönerittelyn ja -analyysin sekä temaattisen analyysin yhdistäviä periaatteita (ks. Braun & Clarke 2006; Tuomi & Sarajärvi 2018: 118–132, 140–144). Apuna analyysissä käytettiin Atlas.ti-ohjelmaa. Koska olemme kiinnostuneita erityisesti vastaajien *damniä* koskevista näkemyksistä, aineisto ryhmiteltiin ensimmäisessä vaiheessa vastaajittain sen mukaan, oliko vastaaja 1) raportoinut käyttävänsä *damniä* (valinnut sen ainoana tai yhtenä vastausvaihtoehtona edellä mainituista ensimmäisessä suljetussa kysymyksessä) vai 2) kieltänyt käyttävänsä *damniä* (valinnut yhtenä tai ainoana vaihtoehtona jälkimmäisessä suljetussa kysymyksessä). Avovastauksia oli kuitenkin tarkasteltava kaikki vastaukset laadullisen analyysin keinoin läpi käyden, sillä mainintoja *damnistä* löytyi myös vastaajilta, jotka olivat jättäneet *damn*-valinnan tekemättä molemmissa suljetuissa kysymyksissä eli joiden suhde ilmaisuun ei edusta suljettujen vaihtoehtojen näkökulmasta kumpaakaan ääripäätä (käyttäjä / käytöstä irtisanoutuja). Lisäksi vastaaja on voinut antaa ristiriitaista informaatiota: muutamat yksittäiset vastaajat ovat ensimmäisessä kysymyksessä valinneet *damnin* yhdeksi yleisimmän tai todennäköisimmän käyttämäkseen muodoksi, mutta valinneet saman vaihtoehdon myös jälkimmäisessä monivalintakysymyksessä (”mitä näistä et koskaan käytä”). Vastaavasti yksittäiset vastaajat olivat valinneet jälkimmäisessä kysymyksessä vaihtoehdon ”ei sovi (käytän näitä kaikkia)”, vaikka oli edellä todennäköisintä käyttämänsä voimasanaa kysyttäessä valinnut suljetuista vaihtoehdoista kohdan ”ei sovi, en käytä mitään näistä”). Epäjohtonmukaisuutta ei kuitenkaan ole aineistossa paljon: ristiriitaisia vastauksia antaneita vastaajia on vain 12. Nämä vastaajat on poistettu tilastollisesta tarkastelusta (alaluku 4.4), mutta laadullisessa analyysissä kaikki avoimet vastaukset on otettu huomioon.

Vastausten pääryhmittelyn jälkeen kaikki *damnin* käyttöä koskevat avoimet vastaukset koodattiin Atlas.ti-ohjelmaa aineiston järjestämisessä ja mainintojen teemoittelussa apuna käyttäen. Avoimet vastaukset vaihtelivat aineistossa laajuudeltaan yhden sanan mittaisesta vastauksesta virkkeen tai useamman virkkeen mittaan, ja samalla analyysiyksikköjen laajuus vaihteli sanan ja lauseen laajuudesta (esim. ”anglismi”; ”lievä”) laajempiin ajatus- tai virkekokonaisuuksiin (esim. ”damn nuorekkaampi kuin muut”; ”Tilanteen mukaan ja keitä on ympärillä käytän eri sanoja. Nuorten kanssa sanon damn, vanhempien hitto”). Maininnat edellä mainittujen kategorioiden (käyttäjät / käytöstä irtisanoutujat) sisällä teemoiteltiin näiden kategorioiden sisällä aineistolähtöisesti ja lisäksi huomioitiin sekä molemmat vaihtoehdot valitsematta jättäneet. Laadulliseen analyysiin pohjaavan alaluvun 4.2 olemme jäsentäneet läpileikkaamaan näistä kategorioista nousseet vastaajien käsitykset.

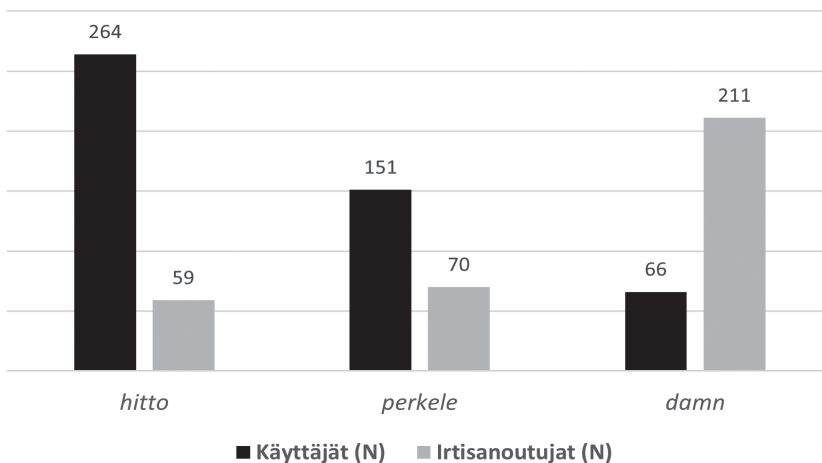
4 Tulokset

Seuraavassa lähemme liikkeelle karkeasta määrällisestä kokonaiskuvasta (4.1) edeten sen jälkeen avovastausten laadulliseen analyysiin (4.2) ja lopuksi tilastollisiin tuloksiin (4.3).

4.1 Kokonaiskuva: *damn* suhteessa voimasanoihin *hitto* ja *perkele*

Kun tarkastellaan voimasanojen *damn*, *hitto* ja *perkele* itseraportointeja määrällisten suhteiden näkökulmasta, tulos on varsin odotuksenmukainen: molempien koto-peräisten voimasanojen käyttäjiksi ilmoittautuu huomattavasti useampi vastaaja kuin voimasanan *damn* käyttäjäksi. 445 vastaajasta *hittoa* kertoo yleisimmin tai todennäköisimmin käyttävänsä 264 vastaajaa, sanaa *perkele* 151 ja *damniä* 66. (Ks. kuviota 1.) Valintojen kokonaismäärä on 481, mikä tarkoittaa sitä, että kohtalaisen harva vastaaja on valinnut useamman kuin yhden vaihtoehdon, joita oli siis mahdollista valita 1–3. Valinta oli kuitenkin pakollinen, mistä syystä tarjolla oli myös vaihtoehto ”ei sovi (en käytä mitään näistä)”. Ensimmäisessä suljetussa kysymyksessä tuon viimeisen vaihtoehdon oli valinnut 52 vastaajaa. Kun ”en käytä mitään näistä” -vastaukset jätetään huomioimatta, valintoja tehtiin siis keskimäärin 1,12 vastaajaa kohden.

Ottaen huomioon *hitto*- ja *perkele*-voimasanojen vakiintuneisuuden suomalaisten voimasana-avalikoimassa *damnin* osuutta voidaan pitää verrattain korkeana (vrt. myös Hanski 2022). Vaikka *damn* on aiempien tutkimusten perusteella melko herkästi lainautuva, on tuloksia tarkastellessa pidettävä mielessä vastaajakunnan mahdollinen viinoutuneisuus kyselyn teemaan nähden: on todennäköistä, että siihen ovat vastanneet aihepiiristä kiinnostuneet ja siten mahdollisesti voimasanoista poikkeuksellisen avarekateisesti ajattelevat vastaajat. Tosin on huomattava (ks. kuviota 1), että voimasanan *damn* käytöstä irtisanoutuu huomattavasti useampi (211; 47 %) kuin *hiton* (59; 13 %) ja *perkeleen* (70; 16 %) käytöstä. Jälkimmäisessä suljetussa kysymyksessä ”Mitä näistä et koskaan käytä?” (kuviossa 1 harmaa palkki) vaihtoehtoja oli niin ikään valittavissa kolmesta kysytystä voimasanasta 1–3, ja lisäksi oli mahdollista valita vaihtoehto ”ei sovi (käytän näitä kaikkia)”. Viimeisen vaihtoehdon oli valinnut 120 vastaajaa (27 %), mikä tukee oletusta vastaajien painottuneisuudesta voimasanamyönteisiin vastaajiin.



Kuvio 1. Voimasanojen *hitto*, *perkele* ja *damn* käytön itseraportoinnit niiden käyttämisen ja käyttämisestä irtisanoutumisen näkökulmasta.

Määrällisesti itseraportointien kokonaiskuvassa *damn* näyttäytyy siis suhteessa tässä tutkittuihin kotimaisiin voimasanoihin verrattain marginaalisena, vaikka tulos tukeekin oletusta siitä, että kyseinen voimasana on varsin yleisessä käytössä ja tunnistettu suomalaisten kielenkäyttäjien keskuudessa.

4.2 *Damn* avointen vastausten valossa

Voimasanojen käyttöä koskevien suljettujen kysymysten jälkeen esitetty avoin kysymys oli sekoin pakollinen eli kenttää ei voinut ohittaa vastaamatta. Kysymysparilla ”Miksi käyttäisit juuri tätä/näitä? Mitä haluaisit todeta voimasanavaihtoehdoista hitto, damn, perkele?” motivoitiin vastaajia paitsi selittämään valintojaan myös tuomaan esiin mahdollisia vapaampia havaintojaan tai mielikuviaan kysytyistä voimasanoista. Yksittäiset vastaajat olivat merkinneet kenttään pelkän viivan tai pisteen, mutta valtaosa oli kirjannut siihen sisällöllisen, vähintään sanan mittaisen vastauksen. Tyypillinen vastaus oli virkkeen mittainen, mutta pitkäkökö, eritteleviäkin vastauksia saatiin.

Tarkastelemme aluksi (alaluvussa 4.2.1) niiden vastaajien näkemyksiä, jotka olivat irtisanoutuneet *damn*-sanan käytöstä tai jättäneet ottamatta siihen kantaa kummassakaan suljetussa kysymyksessä oman käyttönsä näkökulmasta. Näiden vastaajien näkemykset osoittautuivat nimittäin pitkälti samankaltaisiksi. Alaluku 4.2.2 taas avaa niiden vastaajien näkemyksiä, jotka ilmoittautuivat *damn*-sanan käyttäjiksi valitsemalla sen joko yhtenä tai ainoana vastauksena kolmesta (”mitä näistä todennäköisimmin käyttäisit?”). Näiden vastaajien näkemykset eroavat jossain määrin niiden käsityksistä, jotka joko aktiivisesti tai passiivisesti kieltävät *damniä* käyttävänsä.

On hyvä pitää mielessä, että vaikka tässä keskitymme tuloksiin erityisesti *damn*-sanana raportointien näkökulmasta, kyselylomakkeessa *damniä* ei siis painotettu, vaan vastaajia pyydettiin kertomaan suhteestaan kolmeen mainittuun voimasanaan (*hitto*, *damn*, *perkele*). Analyysin rakennetta on kuitenkin seuraavassa ohjannut kiinnostus erityisesti siihen, miten *damniä* suhteutetaan käytöltään ja merkitykseltään kahteen muuhun, kotoperäiseen voimasanaan. Työhypoteesimme on ollut, että *damnin* käyttö rinnastuu jossain määrin erityisesti *hittoon*, mutta sen käyttö oletettavasti mielletään funktioiltaan ja tyylilliseltä maisemaltaan erilaiseksi.

4.2.1 *Damn*in käytöstä irtisanoutuvat ja sen käyttöön kantaa ottamattomat

Kuten edellä ilmeni, aktiivisesti *damn*-sanana käytöstä irtisanoutuu lähes puolet vastaajista (47 %) ja lisäksi passiivisesti vajaa viidennes (noin 18 %). Monivalintatehtävässä se joukko, joka ei oman käyttönsä osalta ottanut *damniin* kantaa, kommentoi kuitenkin ahkerasti tämän voimasanan ominaisuuksia tai sitä koskevaa käyttöä yleisemmin.

Tyypillisin lähestymistapa niille, jotka irtisanoutuvat *damnin* käytöstä tai eivät otaneet siihen eksplisiittistä kantaa oman käyttönsä näkökulmasta, oli lähestyä *damniä* anglismina, joka ei kuulu suomen kieleen. Näkemys on odotuksenmukainen (vrt. myös Hjort 2017: 248), kun tiedetään suomalaisten englantia koskevien näkemysten ja kokemusten monella tapaa jakautuvan (Leppänen ym. 2011). Osa vastaajista tuo esiin jyrkän asenneteen, jonka mukaan suomen kieleen ei tule sekoittaa elementtejä englan-

nista (esimerkit 1–4; esimerkkien yhteydessä on ilmoitettu vastaajan ilmoittama sukupuoli, ikäryhmä ja asuinmaakunta).

- (1) Englismit helvettiin minun kiroilusta! (Mies, 21–25, Pohjois-Savo)
- (2) Käytän yleensä hitto- tai himskatti-sanoja. Damn taas on anglismia, jota vihaan. (Nainen, 26–29, Satakunta)
- (3) Finglish on syöpää. (Mies, 26–29, Uusimaa)
- (4) Damn kuulostaa typerältä suomenkielessä. (Mies, 16-17, Kainuu)

Monien *damnin* käytön kiistävien vastauksissa asenne englannin kielen lainoja kohtaan oli suvaitsevaisempi, ja kommentoinnin kohteena usein nimenomaan voimasanojen lainaamisen sopimattomuus. Näissä vastauksissa käsitettä *anglismi* ei käytetty, vaan ilmiöön viitattiin ”lainaamisena” tai ”englannistumisena”.

- (5) En käytä lainattuja kirosanoja (kuten ’damn’), vaikka hyvin paljon englannista muita sanoja lainaankin, mutta kotimaisia kirosanoja käytän jatkuvasti. En tiedä miksi näin on. (Mies, 21–25, Uusimaa)
- (6) Englannistuminen ei sovi kiroiluun, oma mielipiteeni vain. (Mies, 18–20, Päijät-Häme)

Osa voimasanoiden lainaamisen epätarkoituksenmukaisuutta koskevista kommentista liittyi siihen, että lainatuissa sanoissa ei koeta olevan samanlaista voimaa kuin kotoperäisissä. Tässä aineistossa *damn*-sanan kuulumattomuutta omaan repertuaariin perusteltiin monissa vastauksissa näin (ks. esimerkkejä 7–9) mutta myös lainaamisen ”törppöydellä” tai ”epäluonnollisuudella”.

- (7) Damn ei kuulu valikoimaani, koska ehdottomasti kiroiden suomeksi, jos kiroiden. Silloin sanoissa on enemmän voimaa. (Nainen, 40–49, Uusimaa)
- (8) Damn ei kuulosta edes kiroilulta, perkele. (Mies, 30–39, Pohjois-Savo)
- (9) Englanninkieliset kiro sanat ovat pelkkiä äänneyhdistelmiä, ne eivät tunnu sydämessä eivätkä munaskuissa. (Nainen, 40–49, Pohjois-Karjala)

Joissakin vastauksissa kommentoitiin sitä, miten muut englannista lainattavat voimasanat ovat luontevampia kuin *damn*. Näin kokee esimerkiksi parikymppinen miesvastaaja Pirkanmaalta, joka näkee sanojen *fuck* ja *shit* tuntuvan ”oikeammilta”.

Osa vastaajista yhdistää *damnin* käytön johonkin sellaiseen kielenkäyttäjryhmään tai Eckertin (2019) sanoin sosiaaliseen tyyppiin, jonka edustajiin ei itse katso kuuluvansa. Jotkut vanhempiin ikäryhmiin lukeutuvat pitivät sitä nuorten kielenkäytön piir-

teenä (esimerkit 10–11). Aineistossa on myös kommentteja, joissa *damnin* käyttäjiksi mielletään lähinnä *naiset* (esimerkki 12), *pissikset* (13) ja *pääkaupunkiseudun soijapojat* (14). Yksittäisissä vastauksissa sanan käyttö kytetään myös etnisyyteen (15).

- (10) Hitto on ihan yleinen sana suomenkielessä. Damn esiintyy enemmän mielestäni nuorten puheessa. (Nainen, 50–59, Uusimaa)
- (11) Englanninkielen sekoittaminen luo vastenmielisen, teini-ikäisen tunnun. (Mies, 21–25, Varsinais-Suomi)
- (12) Olen mies, hitto sopii paremmin naisen suuhun ja damn jättää miehestä epämiehekkään/vähä-älyisen vaikutelman. (Mies, 21–25, Pirkanmaa)
- (13) Damn on liian pissis. (Mies, 21–25, Uusimaa)
- (14) Perkele on aika elämäkoulu, damn taas pkseudun soijapojan suusta. (Mies, 18–20, Etelä-Karjala)
- (15) hitto on kevyt eikä harmita ketään, damn on [afrikanamerikkalaistyylistä puhetta], perkele on ukkosen jumala. (Mies, 26–29, Uusimaa)

Osa niistä vastaajista, jotka olivat monivalintakysymyksissä ilmaisseet irtisanoutumisensa *damnin* käytöstä, ilmaisivat avovastauksessa kuitenkin käyttävänsä sanaa joissakin tilanteissa. Ristiriitaa monivalinnan ja avovastauksen välillä voi selittää se, että osa vastaajista otti kantaa kysytyjen voimasanojen käyttöön nimenomaan esimerkkilausekontekstissa, johon *damn* ei kaikkien mielestä sopinut:

- (16) Damn ei oikein tunnu sopivan kyseiseen lauseeseen. Perkele tuntuu turhan voimakkaalta tässä lauseessa. (Nainen, 21–25, Pohjois-Pohjanmaa)
- (17) 'Damn' ei sovi suuhun tässä kontekstissa, ehkä 'shit' tai jopa 'fuck'. (Mies, 30–39, Ahvenanmaa)

Useat vastaajat ottivat esimerkkilauseen kontekstin motivoimina kantaa myös *damn*-sanan syntaktiseen käyttöön. Näkemykset olivat tällöin aina samansuuntaisia: *damn* ei tunnu osana suomea luontealta keskellä lausetta vaan pikemmin yksittäisenä huudahduksena:

- (18) Damn vieras minulle englanninkielimäisyydessään, varsinkin keskellä lausetta. (Mies, 21–25; Pirkanmaa)
- (19) Käyttäisin sanaa damn enemmänkin yksinään kuin keskellä lausetta, en tiedä miksi. (Nainen, 21–25, asuu ulkomailla)

- (20) Riippuu asiayhteydestä. Esimerkkilauseeseen 'perkele' on liian voimakas, ja niin selvän anglismin kuin 'damn' käyttö keskellä lausahdusta tuntuu oudolta. (Mies, 21–25, Uusimaa)

Osa vastaajista, jotka kielsivät käyttävänsä voimasanaa *damn*, kielsivät kiroilevansa ylipäätään tai ilmoittivat kiroilevansa hyvin harvoin. Muutamat kommentoivat *damniä* omaan käyttöönsä sopimattomana, mutta tunteita herättämättömänä toisten käytössä:

- (21) Damn tuntuu todella oudolta omassa suussa mutta toisen sanomana ei hätkähdytä. (Nainen, 21–25, Pohjois-Savo)

Useilta vastaajilta saatiin erilaisia perusteluita sille, miksi he itse eivät *damn*-sanaa käytä. Tällaisia näkökohtia olivat esimerkiksi sen yhdistäminen ”hienommuuden” tavoitteluun (esimerkki 22), ääntämyksen hankaluus (esimerkki 23) tai implikaatio omaan suuhun ja murteeseen sopimattomuudesta (esimerkki 24).

- (22) Miksi käyttää ns. hienompaa sanaa jos kerran haluaa kiroilla. (Mies, 16–17, Uusimaa)
- (23) Englanninkieliset sanat kuten 'damn' eivät tule luontevasti. Olen sitä ikäluokkaa, jota on opetettu miettimään vieraan kielen ääntämystään (vieraan kielen puhumattomuuden uhallakin), eikä sitä sitten viitsi ääntää kökösti edes kiroillessaan. 'Hitto' taas on tuiki tavallinen minulla. 'Perkele' on minun rekisterissäni vahvimpia voimasanoja, jota käytän ehkä pari kolme kertaa kuukaudessa tosi paikan tullen. (Nainen, 40–49, Uusimaa)

- (24) Suomalaiset sopivat suuhun ja murteeseen. (Nainen, 18–20, Pirkanmaa)

Murteeseen sopimattomuuden esiin tuomiseen on voinut vaikuttaa se, että aiemmassa osiossa vastaajia oli pyydetty reagoimaan ääninäytteisiin, joissa *shit* ja *paska* esiintyivät osana eri varieteetteja (ks. verkkoliitettä 1). Tulokset osoittivat, että sanan *shit* koettiin sopivan huonosti osaksi murteellista puheenpartta (Vaattovaara & Peterson 2019), ja esimerkin 24 kommentti viittaa *damnin* osalta samaan.

Verrattain moni niistä vastaajista, jotka passiivisesti kiistivät kolmesta kysytystä voimasanasta nimenomaan lainasanan *damn* käytön (eli eivät valinneet sanaa kummassakaan monivalintatehtävässä), ohittivat sen kokonaan myös avokomentissaan. Näyttääkin siltä, että osalle suomalaisista *damniä* ei voimasanana ole käytännössä olemassa. Pari yksittäistä vastaajaa tätä eksplisiittisesti kommentoikin toteamalla, ettei ole milloinkaan kuullut tätä sanaa osana suomea tai ettei usko kenenkään suomeksi puhuessaan sitä käyttävän.

4.2.2 *Damn*in käyttäjät

*Damn*in käyttäjiksi ilmoittautuneiden vastauksissa ei juurikaan kritisoitu ”anglismeja”, vaikka käsite muutamissa vastauksissa esiintyykin (ks. tuonnempana esimerkkiä 41).

Sen sijaan samaan tapaan kuin jotkut *damnin* käytöstä irtisanoutuvat myös monet sen käyttäjäksi ilmoittautuvat pitävät sitä lievänä voimasanan verrattuna kotimaisiin kiro-sanoihin. Siinä missä toiset perustelevat lievyydellä sitä, miksi *damn* ei heidän käyttöönsä sovellu (ks. esimerkkejä 7–9 edellä), vaikuttaa juuri *damnin* mietous näyttävän yhtenä käytön motiiveista (esimerkit 25–28).

- (25) Damn ei tunnu kirosanalta suomeksi, globalisaation myötä se on rantautunut vähän meeminä tänne. Hitto ja perkele särähtävät vahvasti korvaan itselle enkä koskaan käyttäisi. (Muunsukupuolinen / ei halua ilmoittaa sukupuoltaan, 18–20, Pirkanmaa)
- (26) Englanniksi ei tunnu kiroilulta. (Nainen, 40–49, Pirkanmaa)
- (27) Damn sanaa käyttää tosi tietoisesti eikä siihen liity oikein voimaa. (Nainen, 26–29, Lappi)
- (28) Damn on vaihtoehdoista lievin, ja englannin kieli etäännyttää merkityksestä entisestään. (Mies, 30–39, Etelä-Pohjanmaa)

Kuten osa *damnin* käytöstä irtisanoutuvista myös osa sen käyttäjistä kommentoi toisinaan sanan syntaktista käyttöä toteamalla, että sen käyttö on luontevinta ”itsenäisenä huudahduksena” tai ainakin muutoin kuin lauseen keskellä:

- (29) Hitto toimii hiton hyvin täytesanana, ei ihan kirosana mutta tarpeeksi jämmäkä ajamaan asiansa, perkele ny on iha rehellinen kirosana jota ei ihan kaikkialla kehtaa sanoa ja damn ny lainasanana tulee käytettyä lähinnä yksinään. (Muunsukupuolinen / ei halua ilmoittaa sukupuoltaan, 30–39, Pohjois-Pohjanmaa)

Damnin käyttäjät vertaavat sanaa usein kotoperäiseen *hittoon*. Monet vastaajat rinnastivat *hiton* ja *damnin* toisiinsa (esimerkki 30), mutta kaikki eivät osanneet tai tulleet perustelleeksi tarkemmin, mistä syystä suosivat *damniä* (esimerkki 31). Jotkut *damnin* käyttäjät kuvaavat näiden olevan käytössä samanarvoisia ainakin suhteessa sanaan *perkele* (esimerkit 32–33).

- (30) Hitto ja damn on verrattavissa toisiinsa, ja käytän niitä samoissa yhteyksissä. Perkele on voimakkaampi. (Nainen, 21–25, Pirkanmaa)
- (31) Damn sopii oman suuhun jostain syystä paremmin kuin hitto, vaikka ne mielestäni ovat voimakkuudeltaan samantasoisia. (Nainen, 21–25, Uusimaa)
- (32) Perkele tuntuu voimakkaammalta kirosanalta kuin kaksi muuta, ehkä jo äänteidensäkin takia. Hitto ja damn ovat lievempiä ja voin käyttää niitä helpommin sen enempää ajattelematta. (Nainen, 30–39, Uusimaa)

- (33) Hitto ja damn eivät tunnu yhtä voimakkaalta kuin perkele, joten tuntuu että niiden käyttö ei aiheuta yhtä paljon paheksuntaa. (Nainen, 18–20, Pohjois-Pohjanmaa)

Useiden kommenttien perusteella *damnin* käyttö motivoituu siitä, että *hittoa* pidetään vanhanaikaisena (esimerkit 34–36) tai lapsellisena (esimerkit 37–38).

- (34) Hitto tuntuu kahdeksankymmentälukulaiselta, perkele liian vahvalta. (Nainen, 40–49, Pirkanmaa)
- (35) Hitto tuntuu vanhanaikaiselta, damn taas miedoilmalta koska ei ole äidin-kieltä. (Nainen, 30–39, Keski-Suomi)
- (36) Perkele on aina vanha ja toimiva klassikko, damn nopeampi ja neutraalimpi. Hitto kuulostaa liian suomifilmiltä. (Mies, 30–39, Uusimaa)
- (37) Damn ei ole yhtä vahva kuin perkele, mutta ei yhtä ”lapsellisen” kuuloinen kuin hitto. Perkelettä käytän, kun oikein ärsyttää. (Muunsukupuolinen / ei halua ilmoittaa sukupuoltaan, 18–20, Uusimaa)
- (38) Käyttäisin sanaa damn. Hitto kuulostaa jotenkin lapselliselta ja perkele taas liian kovalta. (Mies, 21–25, Keski-Suomi)

Damn-sanan käyttäjiksi tunnustautuvien kommentteissa on muita enemmän kannanottoja siihen, kuinka tilanteella ja etenkin puhekuppaneilla on vaikutusta voimasanan valintaan. Kommentit ovat kuitenkin linjassa *damnin* käytöstä irtisanoutuvien vastaajien kanssa siinä, että englanninkielisen sanan käyttö liitetään vuorovaikutukseen nuoremman väen kanssa, kotoperäisen *hiton* käyttö taas vuorovaikutukseen vanhempien seurassa (esimerkit 39–40) tai toisaalta lasten seurassa (esimerkki 41).

- (39) Se [damn] soljuu parhaiten kieleltä ja tuntuu siksi luonnollisimmalta. Hittoa käytetään äidin seurassa, perkelettä kun oikeasti ärsyttää. (Nainen, 26–29, Pirkanmaa)
- (40) Tilanteen mukaan ja keitä on ympärillä käytän eri sanoja. Nuorten kanssa sanon damn, vanhempien hitto. (Muunsukupuolinen / ei halua ilmoittaa sukupuoltaan, 26–29, Etelä-Karjala)

Damnin käyttäjien raportoinnit ovat samansuuntaisia Hjortin niiden tulosten (2015, 2017) kanssa, joiden mukaan vain noin 10 % vastaajista ilmoitti kiroilevansa lasten seurassa. Oman aineistomme mukaan tyyllisesti käyttökelpoisimpana kysytyistä vaihtoehdoista lasten kuullen pidettiin *hittoa*. Useampi naisvastaaja kommentoi *hittoa* tästä näkökulmasta (ks. esimerkkiä 41):

- (41) Omassa kielenkäytössä paljon anglismeja, joten siksi yhtenä vaihtoehtona damn. Muut arkiseen kielenkäyttöön kuuluvia, hittoa suosin lasten läsnäollessa. (Nainen, 30–39, Pohjois-Pohjanmaa)

Joissakin vastauksissa pohdittiin omaa *damnin* käyttöä sen funktioita tai käyttökonteksteja hyvinkin yksityiskohtaisesti analysoiden (42–43). Esimerkki 43 viittaa siihen, etteivät vastaajat välttämättä rajoittuneet tehtävänannon mukaisesti pohtimaan sanan merkitystä ainoastaan osana suomea vaan myös osana englanninkielisiä ilmauksia.

- (42) Hitto tai vielä useammin hitsi kuuluu puheessani usein. Damn aloittaa minulla hitaan, pohdiskelevan lauseen kun joku vähän isompi juttu menee pieleen ja alan hitaasti ymmärtää sen. (Nainen, 40–49, Uusimaa)
- (43) Damn on sana jota käytetään kun esitetään ensiluulojen rikkovaa esitystä, joka todistaa ne ensiluulot vääriksi: 'Damn! I didn't know that!'. (Mies, 30–39, Uusimaa)

Kiinnostava havainto aineistosta oli, että useat *damnin* käyttäjiksi ilmoittautuvat tuovat sen motivaation esiin erityisesti kehun funktiossa tai jossain muussa positiivista argumenttia vahvistavassa merkityksessä. Tällaista käyttöä ilmaisivat myös jotkut yksittäiset *damnin* käytöstä itse irtisanoutuvat tunnistavansa, mutta kyseisen tyyppinen funktio tuli tyyppillisesti esiin *damnin* käyttäjien kommentteissa (esimerkit 44–48).

- (44) Hitto tulee itsellä yleensä joidenkin tiettyjen lauseiden kanssa: hitto vieköön tai seurassa, jossa kovempien voimasanojen käyttö ei tunnu sovelialta. Olen joskus saattanut sanoa hitto oppilaittenkin edessä ja he eivät asiaan kiinnittäneet mitään huomiota. Damn sanaa käyttää tosi tietoisesti eikä siihen liity oikein voimaa. Se on enemmänkin tyylikeino ja helposti sen vielä vääntää muotoon 'däym'. Esim aggression kuvaamisen sijaan käytän sitä kuvaamaan kuinka joku on tosi siistiä, hyvää, hyvännäköinen ym positiivisessa mielessä. (Nainen, 26–29, Lappi)
- (45) Hitto on yleisempi ja laimeampi, ja se yleensä uppoaa lauseen sisään. Damn puolestaan ei ole käytössä voimasanana, vaan pikemminkin kehuna. Pitkä 'daaamn' on siis yhtä kuin 'vautsi'. (Nainen, 16–18, Keski-Pohjanmaa)
- (46) Ainakin tässä esimerkkipirkkeessä hitto viestii harmistuksesta ('oho no olisihan se pitänyt huomata'), damniin sekoittuu valoisaa oivaltamista ('aina oppii uutta!'), ja perkele taas aidosta turhautumisesta ('miksi ihmeessä en huomannut sitä argh'). (Mies, 26–29, Uusimaa)
- (47) Käytän damn-sanaa yleensä positiivisessa merkityksessä, esim. jos näen joltain todella vaikuttavaa, saatan todeta 'Damn!' Perkele on aggressiivisempi kuin hitto. (Nainen, 26–29, Uusimaa)

- (48) Hitto: lievä harmitus, etsinyt lyhyen hetken. Perkele: etsinyt kauan, käynyt kunnolla läpi jo aikaisemmin. Damn: parhaiten istuu ”damn, miten hyvännäkönen”, muuten ei käytössä oikein lainkaan. (Muunsukupuolinen / ei halua ilmoittaa sukupuoltaan, 18–20, Pirkanmaa)

Lisäksi useat, pääsääntöisesti *damnin* käyttäjäkuntaan ilmoittautuvat vastaajat, toivat esiin sen käyttökelpoisuuden humoristisessa tai ironisessa ja sarkastisessa käytössä (esimerkit 49–51).

- (49) Damn on itselle enemmän sellainen huumorimielessä käytetty sana. Esim. ’Damn son, et oikeesti?’ (Nainen, 26–29, Etelä-Pohjanmaa)
- (50) Hitto sanotaan silloin, kun sisäinen moderaattori on sitä mieltä, että vittua ei voi sanoa. Damn sanotaan ironisesti, kun ei oikeasti olla kovin harmissaan. (Nainen, 30–39, Pirkanmaa)
- (51) Hitto on aika tylsä. Damnia käytän vähän ironisesti kaverien kanssa, usein kirjallisesti muodossa däämn. (Nainen, 30–39, Pirkanmaa)

Useat vastaajat mainitsivat *damnin* käytöstään erityisesti kirjoitetussa muodossa, jolloin oletettavasti (paikoin eksplisiittisestikin) viitattiin sosiaalisen median ja henkilökohtaisen pikaviestinnän konteksteihin (esimerkit 52–55; ks. myös esimerkkiä 51).

- (52) Damn tulee netistä. Hiton sijaan sanoisin luultavasti vittu. Perkele on vähän vanhemman sukupolven sana, mutta sitäkin tulee käytettyä jos tarvii oikein ärrää päräytellä. (Mies, 30–39, Uusimaa)
- (53) Kirjoitan usein däämn. (Nainen, 40–49, Uusimaa)
- (54) Damn on sellainen humoristinen ja useammin tekstissä (txt, twiitti) käyttämäni, usein hieman valittamassa muodossa däämn. (Muunsukupuolinen / ei halua ilmoittaa sukupuoltaan, 26–29, Uusimaa)
- (55) Damn – harvoin käytän puheessa, koska tuntuisi oudolta käyttää enkkua, mutta kirjoittaessa (suomeksi) joskus käytän. (Nainen, 26–29, Etelä-Savo)

Eräs nuori nainen tarkensi avovastauksessa *damnin* käyttöönsä kertomalla sen liittyvän pelitilanteisiin, joissa se ”tulee luonnostaan, varmaankin kun pelatessa tulee puhuttua englantia”. Vastaus ei ole yksiselitteinen sen suhteen, viittaako kommentin kirjoittaja *damn*-sanan esiintymiseen osana suomenkielistä vuorovaikutusta vai kenties osana englantia, jota pelatessa tulee puhuttua. Aineistossa onkin useampi kommentti, jossa *damnin* käyttäjäksi tunnustauduttiin, mutta ainoastaan osana englanninkielistä keskustelua, ei osana suomea. Videopelit ovat teknologiavälitteisten (terminologiasta ks. Helasvuo, Johansson & Tanskanen 2014: 10–11) käytänteiden muoto, jossa englan-

nin ja suomen käyttöä tiedetään runsaasti sekoitettavan (ks. esim. Piirainen-Marsh 2008). Kuten Piirainen-Marsh toteaa (mas. 163), englannilla on todettu olevan merkittävä rooli globalisoituvassa nuorisokulttuurissa (ks. myös esim. Androutopoulos & Georgakopoulou 2003; Georgakopoulou & Spiloti 2016; Cutler & Røyneland toim. 2018). Eräs aineiston 21–25-vuotias eteläsavolainen miesvastaaja toteaaakin käyttävänsä hiton sijaan sanaa *damn*, ”jos haluan kuulostaa afroamerikkalaiselta, nousevalla into-naatiolla varustettuna”.

4.3 Voimasanojen itseraportointien sosiaalinen strukturoituneisuus

Edellä käsitellyjä avovastauksia vasten on kiinnostavaa tarkastella, missä määrin erot itseraportoinneissa (*damnin* käyttö vs. käytöstä irtisanoutuminen) ovat yhteydessä tutkittuihin taustamuuttujiin eli vastaajien raportoimaan sukupuoleen, ikään, koulutukseen sekä asuinpaikkakunnan kokoon. Kuten toimme jo esiin, analyysissä sovellettiin multinominaalista logistista regressionanalyysiä, joka mahdollistaa usean selittävän muuttujan samanaikaisen tarkastelun.

Koska aineisto on verrattain pieni, yhdistettiin aineistoa ikä- ja aluekategorioiden osalta karkeampiin luokkiin. Iän osalta vertailuryhmäksi valittiin alle 30-vuotiaat, johon muita karkeistettuja kategorioita (30–49-vuotiaat ja yli 50-vuotiaat) verrattiin. Kuten artikkelin metodiikan esittelyssä todettiin, alueellinen tarkastelu jaettiin binaarisesti kahtia alle ja yli 100 000 asukkaan paikkakunta-kategoriaan, koska vastaajista enemmistö (271) ilmoitti olevansa yli 100 000 asukkaan paikkakunnalta.

Tarkasteltaessa *damn*-sanan käyttöä koskevien vastausten raportointeja kysymyksessä ”Mitä näistä voimasanoista yleisimmin käytät” ryhmänä miehet valitsivat tässä *damnin* tilastollisesti merkittävästi naisia harvemmin (kulmakerroin -0,6928, p-arvo = 0,021, luottamusväli [-1,283; -0,103]). (Ks. verkkoliite 2, taulukko 1.) Sitä, että naiset raportoivat tilastollisesti merkittävästi useammin *damnin* käyttöä kuin miehet, voi aiemman voimasanoja koskevan tutkimustiedon nojalla pitää odotuksenmukaisena. Kiinnostavaa on, että vastaajat käsitelivät tätä sanaa sen käytön sukupuolittuneisuuden näkökulmasta avoimissa vastauksissa hyvin vähän, mikä voi osittain johtua siitä, että päätehtävänantona oli itseraportointi. Joukossa kuitenkin oli yksittäisiä miesvastaajia, jotka viittasivat *damniin* erityisesti naisille ominaisena piirteenä ja vastaavasti jopa selityksenä sille, miksi itse ei miehenä tule sanaa käyttäneeksi (ks. esimerkkejä 12–13). Näitä havaintoja vasten se, että sukupuoli osoittautui myös kysymyksessä ”Mitä näistä voimasanoista et koskaan käytä” *damn*-sanan osalta tilastollisesti merkittäväksi, on odotuksenmukainen tulos: miehet kiistävät naisia useammin käyttävänsä voimasanaa *damn* (kulmakerroin 0,6238, p-arvo = 0,003, luottamusväli [0,21; 1,038]). (Ks. verkkoliite 2, taulukko 2.)

Asuinpaikkakunnan koko ei sen sijaan osoittautunut tilastollisesti merkittäväksi muuttujaksi tarkasteltaessa *damnin* käyttäjiksi ilmoittautuvien tilastollista jakaumaa kysymyksessä ”Mitä näistä voimasanoista yleisimmin käytät”. Toisin sanoen sillä, asuuko vastaaja jossakin Suomen suurimmista kaupungeista vai alle 100 000 asukkaan paikkakunnalla, ei ollut mainittavaa yhteyttä vastaajan taipumukseen raportoida käyttävänsä *damniä*. Sen sijaan kysymyksen ”Mitä näistä voimasanoista et koskaan käytä” alueellisen

taustan binaarinen tarkastelu osoitti *damnin* osalta, että alle 100 000 asukkaan paikkakunnilla asuvat olivat taipuvaisempia kiistämään *damnin* käytön kuin suurimpien kaupunkien vastaajat: kulmakerron yli 100 000 asukkaan paikkakunnalle oli -0.6744 (p -arvo = 0.003 , luottamusväli $[-1,082; -0,267]$). Tuloksen pohjalta päätelmä siten on, että suurempien paikkakuntien vastaajilla on keskimäärin vähemmän torjuva asenne *damnin* käyttöön kuin pienemmillä paikkakunnilla asuvilla. Tämän päätelmän kanssa linjassa ovat Hanskin (2022) tulokset, joiden mukaan 76 % suomenkielisissä Twiiteissä esiintyvistä *damn*-sanojen esiintymistä löytyy twiiteistä, jotka on lähetetty suuremmilta kuin 50 000 asukkaan paikkakunnilta. Paikkakunnat painottuvat Uudellemaalle (Espoo, Vantaa ja erityisesti Helsinki), mutta esiintymiä on yhdeksältä muultakin yli 50 000 asukkaan paikkakunnalta eri puolilta Suomea. (Hanski 2022: 65–67.)

Vastaajien iällä ei kyselyaineistossamme osoittautunut olevan tilastollista merkitsevyyttä sen suhteen, missä määrin *damnin* käytöstä irtisanouduttiin. Tulos resonoi hyvin anglismikriittisten avovastausten kanssa, joita löytyi läpi ikäryhmien. Eroja ilmeni kuitenkin ensimmäisessä itseraportointikysymyksessä eli tarkasteltaessa sitä, ketkä ilmoittautuivat *damnin* käyttäjiksi. Vanhin ikäryhmä (yli 50-vuotiaat) raportoi tilastollisesti merkitsevästi vähemmän *damnin* käytöstä kuin nuorin ikäryhmä (kulmakerron $-1,5961$, p -arvo = 0.012 , luottamusväli $[-2,838; -0,354]$). Keskimmäisen ikäryhmän tulos sen sijaan ei ollut tilastollisesti merkitsevä verrattuna nuorempaan verrokkiryhmään. Iän näkökulmasta tulosten pohjalta on kokonaisuudessaan pääteltävissä, että vaikka kovin selviä asenne-eroja ikäryhmien välillä ei *damnin* käyttöön liittyen ole, on alle 30-vuotiailla lievästi myönteisempi tai aktiivisempi suhde sen käyttöön kuin yli 50-vuotiailla, joista kuitenkin *damnin* käyttäjiä myös kyselyn mukaan löytyy.

Tilastolliseen tarkasteluun pohjaavat tulokset voidaan karkeasti tiivistää toteamalla, että mikäli kielenkäyttäjien itseraportointi vastaisi todellista käyttöä, tavanomaisin *damn*-sanan käyttäjä on koulutuksesta riippumatta alle 30-vuotias suuressa kaupungissa asuva nainen ja epätodennäköisin alle 100 000 asukkaan kaupungissa asuva yli 50-vuotias mies. Koulutuksella ei sen sijaan ollut aineistossa tilastollisesti merkitsevää roolia miltään osin sen enempää *damnin* käyttämisen kuin sen käytön kiistämisenkään näkökulmasta. Päätelmiä tehdessä on hyvä muistaa aineiston suhteellisen pieni koko, itseraportointien ja asenteiden välinen monimutkainen suhde sekä se, että *damnin* kaltaisen pragmaattisen lainan käyttöä säätelevät monenlaiset tilanteiset ja sosiaaliisiin merkityksiin liittyvät tekijät, kuten edellä käsitellyt avovastaukset ovat osoittaneet.

5 Lopuksi

Olemme tässä useamman tutkimusalan risteykseen sijoittuvassa tutkimuksessamme selvittäneet eri-ikäisten ja eri alueilla asuvien suomalaisten näkemyksiä englannista lainatun voimasanan *damn* käytöstä suhteessa kotoperäisiin voimasanoihin *hitto* ja *perkele*. Analyysimme on keskittynyt avoimiin kommentteihin, joiden avulla on ollut mahdollista muodostaa moniulotteista ja vastaajalähtöistä kuvaa *damnin* tyyllillisestä ja sosiaalisesta motivaatiosta osana suomea. Määrällisin ja demografisiin muuttujiin kiinnittyvin tilastollisin analyysien olemme saaneet kuvaa kyseisen pragmaattisen lainan

itseraportointien alueellis-sosiaalisesta strukturoituneisuudesta. Tuloksia tulkittaessa on otettava huomioon vastaajajoukon mahdollinen vinoutuneisuus tutkimuksen aihepiiristä kiinnostuneisiin, vastaajien verrattain pieni määrä (N = 445) sekä asetelman kokeellinen luonne, jolla on vaikutuksensa saatuihin tuloksiin. Tässä tapauksessa kävi esimerkiksi ilmi, että osa vastaajista oli kiistänyt monivalintakysymyksessä *damnin* käyttönsä, koska ei kokenut sitä luontevaksi juuri kysytyssä esimerkkikontekstissa. Reaktiotehtävänannossa *damn* esiintyi osana suomenkielistä lausumaa, mikä ohjasi vastaajia reflektoimaan sen käyttöä nimenomaan osana suomea, mutta kuten yksittäiset vastaukset vihjaavat (ks. esim. 43), osa vastaajista on voinut ulottaa pohdintansa sanan käyttöön myös englanninkielisissä konteksteissa.

Olemme tässä tutkimuksessa olleet erityisesti kiinnostuneita siitä, millaiset vastaajat tuntevat tarvetta kotoperäisen voimasanan sijaan lainata englannista voimasanan *damn*, ja millaisiin sosiaalisiin ja tyyllisiin ominaisuuksiin tai funktioihin kielenkäyttäjät mieltävät sen käytön yleensä tai omassa käytössään liittyvän. Kokonaistarkastelu tuottaa aineistoon ja asetelmaan liittyvistä rajoituksistaan huolimatta tietoa tarkastellun pragmaattisen lainan sosiolingvivististä ulottuvuuksista kielenkäyttäjien silmin.

Itseraportointimenetelmän keinoin toteutettu osatutkimuksemme osoittaa, että kyselyn vastaajista valtaosalla on mielikuvia *damnin* käytöstä riippumatta siitä, katso taanko sen kuuluvan omaan repertuaariin. Vaikka suljetussa kysymyksessä lähes puolet vastaajista kiistää sitä milloinkaan käyttävänsä, suhteellisen moni (14,8 %) myös raportoi *damnin* kuuluvan ainakin marginaalisena omaan voimasanastoonsa. Vertailuasetelmassa vastaajia pyydettiin tarkastelemaan suhdettaan *damniin* sekä mainittuihin kahteen kotoperäiseen voimasanaan. Avoimiin vastauksiin perustuvat määrälliset ja laadulliset analyysit osoittavat, että *damn* jakaa vastaajien käsityksissä *hiton* kanssa osin samoja merkityksiä ('mieto', 'lievä', 'kevyt'), mutta verrattuna *damniin* korostuu *hittoa* koskevissa luonnehdinnoissa kotimaisen voimasanan salonkikelpoisuus ja vanhanaikaisuus. Suhteessa *damniin hitto* näyttää joko lapsellisena tai käyttökelpoisena lapsille puhuttaessa siinä missä *damn* näyttää tuoreempaan erityisesti nuorison silmin tai nuorison keskuudessa käytettäessä. Moni *damnin* käyttäjäksi ilmoittautuva pitää tätä lainaa samalla myös melko neutraalina.

Aineistomme perusteella jokaisessa ikäryhmässä on *damnin* käytöstä eri tavoin raportoitavia ja eri tavoin englanninkielisiin elementteihin osana suomea suhtautuvia. Avointen vastausten kirjo näyttäisikin viittaavan siihen, että suhtautumiset kiinnittyvät keskenään erilaisiin kieli-ideologioihin tai normikeskuksiin: iästä riippumatta osa vastaajista tuomitsee *damnin* (ja usein samalla muutkin ”anglismit”) systemaattisesti karuttavina vierasperäisyyksinä, kun taas käyttäjäkunnalleen ne näyttävät erityyppistä ilmaisuvoimaa tuottavana resurssina osana niiden diskurssiyhteisöjen kielenkäyttöä, johon vastaaja tuntee kuuluvansa (esim. peliyhteisö).

Avovastausten analyysistä nousee esiin, että *damnin* käyttö on tavallista mieltää keuhun merkitystä tuottavaksi valinnaksi. Monet myös kommentoivat *damnin* toimivuutta erityisesti kirjoitetussa vuorovaikutuksessa. Jälkimmäinen havainto on linjassa Tyrkön, Levinin ja Laitisen (2021) korpustutkimuksen havaintojen kanssa, joiden mukaan diskurssipartikkeli *actually* on sosiaalisen median vuorovaikutuksessa pohjoismaisissa twiiteissä taajempi kuin puhekielessä. Itseraportointiaineistoon perustuvat havain-

tomme ovat linjassa myös Gauthier & Guillen (2017) Twitter-aineistoon pohjaavan tuloksen kanssa, jonka mukaan naiset ovat ikäryhmästä riippumatta aavistuksen taipuvaisempia käyttämään voimasanaa *damn* kuin miehet. Aineistomme naisvastaajat raportoivat tilastollisesti merkitsevästi enemmän *damniä* ja vastaavasti miehet tilastollisesti merkitsevästi enemmän kiistävänsä sen käytön. Kiinnostavaa kuitenkin on, että toisin kuin *pliiis*, jonka käyttöön liittyvät käsitykset ovat Petersonin ja Vaattovaaran (2014) mukaan stereotyyppisesti sukupuolittuneita (nuoret kaupunkilaiset naiset) ja jonka käyttäjäksi myös naiset yleisemmin tunnustautuvat, *damn* ei tämän kyselyn vastaajien avointen vastausten valossa yhtä selvästi kiinnity tietyyn sosiaaliseen tyyppiin tai tyyliin.

Kun tässä saatua kuvaa *damnin* asemasta suomalaisten käsityksissä peilataan vuonna 2007 kerätyn valtakunnallisen kyselytutkimuksen avulla saatuaan isoon kuvaan (Leppänen ym. 2011), voidaan yleisempien asenteiden todeta pätevän vain osittain yksittäisen muodon tasolla. Alueellisen tarkastelun osalta ilmeni, että suomalaiset raportoivat käyttävänsä *damniä* asuinpaikkakunnan koosta riippumatta, mutta tilastollisesti merkitsevä ero ilmeni käytön kiistämisessä: pienemmällä paikkakunnilla asuvat olivat taipuvaisempia irtisanoutumaan *damnin* käytöstä binaarisessa tarkastelussa alle/yli 100 000 asukkaan kaupungeissa asuvien välillä. Siinä missä Leppänen ym. (2011) mukaan koulutus jakaa suomalaisten englantia koskevia asenteita, ei tässä kuitenkaan koulutuksella ilmennyt olevan mainittavaa yhteyttä *damniä* koskeviin itseraportointeihin. Iän osalta ainoa tilastollisesti merkitsevä tulos oli, että yli 50-vuotiaiden kategoriaan kuuluvat raportoivat *damniä* vähemmän kuin karkeistetun ikäryhmän nuorin kategoria (alle 30-vuotiaat). Iällä ei myöskään ollut merkitystä tarkastellessa *damnin* käytöstä irtisanoutumista. Tulos on samalinjainen kuin Gauthier'n & Guillen (2017) Twitter-tutkimuksen tulokset, joiden mukaan ikäryhmien väliset erot *damn*-sanana käytössä ovat pieniä. Kokonaisuutena tulokset kuvastavat käytön motivoitumista tyylillisistä ja paikallisiin sosiaalisiin maisemiin liittyvistä funktioista, joihin erityisesti *damnin* käyttäjiksi ilmoittautuvien avointen vastausten avulla on saatu tässä tutkimuksessa tuntumaa.

Kielikontaktien tutkimuksen pragmaattisen perinteen kehittäjänä Gisle Andersen on esittänyt, että yhtäältä on tarve tutkimustiedolle, joka valottaa vertailevasti lainattujen elementtien pragmaattisia funktioita lähtö- ja kohdekielessä (Andersen 2014), toisaalta tutkimukselle, joka selvittää pragmaattisten lainojen suhdetta koto-peräisiin ilmauksiin kohdekielessä (Andersen 2017). Tässä olemme tuottaneet tietoa jälkimmäiseen tavoitteeseen tutkimalla kielenkäyttäjien käsityksiä, jotka kertovat tässä ajassa elävistä asenteista. Tutkimustulosten pohjalta on mielekästä suunnata tutkimustavoitteita (verkko)keskusteluaineistoihin esimerkiksi *damnin* ja *hiton* syntaktisen käytön vertailemiseksi sekä asennetutkimustulosten ja kielen käytön välisen suhteen tarkastelemiseksi (vrt. Peterson, Hiltunen & Vaattovaara 2022). Kielenkäyttäjien käsitykset kannustavat *damnin* käytön tutkimiseen erityyppisistä vuorovaikutusaineistoista, jotta voidaan valottaa tarkemmin sitä tyylillistä ja sosiaalista potentiaalia, jota *damnin* käytöllä osana suomea näyttää asennetutkimuksemme perusteella olevan.

Lähteet

- AGHA, ASIF 2003: The social life of cultural value. – *Language and Communication* 23 s. 231–273.
- ANDERSEN, GISLE 2014: Pragmatic borrowing. – *Journal of Pragmatics* 67 s. 17–33.
- ANDERSEN, GISLE – FURIASSI, CHRISTIANO – MIŠIĆ ILIĆ, BILJANA 2017 (toim): The pragmatics of borrowing. Investigating the role of discourse and social context in language contact. (Special issue). – *Journal of Pragmatics* 113.
- ANDROUTSOPOULOS, J. K. – GEORGAKOPOULOU, A. 2003: *Discourse constructions of youth identities*. John Benjamins Publishing Co.
- BAHTIN, MIHAIL 1981: *Dialogic imagination. Four essays*. [Voprosy literatury i estetiki]. Toimitanut Michael Holquist, kääntäneet Caryl Emerson ja Michael Holquist. University of Texas Press.
- BEERS FÄGERSTEN, KRISTY – STAPLETON, KARYN 2017: *Advances in swearing research*. John Benjamins Publishing Company.
- BRAUN, VIRGINIA – CLARKE, VICTORIA 2006: Using thematic analysis in psychology. – *Qualitative Research in Psychology* 3 (2) s. 77–101.
- CAMPBELL-KIBLER, KATHRYN 2008: I'll be the judge of that. Diversity in social perceptions of (ING). – *Language in Society* 37 s. 6–37.
- CHUN NAM MAK, BERNIE – DARICS, ERIKA 2017: Swearing and instant messaging. Changing norms of social interaction in the Hong Kong workplace context. – Kristy Beers Fägersten & Karyn Stapleton (toim.), *Advances in swearing research. New languages and new contexts* s. 43–64. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- COATES, JENNIFER 2004: *Women, men and language. A sociolinguistic account of gender differences in language*. Edinburgh: Pearson.
- CUTLER, CECELIA – RØYNELAND, UNN (toim.) 2018: *Multilingual youth practices in computer mediated communication*. Cambridge University Press.
- DEWAELE, JEAN-MARC 2013. *Emotions in multiple languages*. 2nd ed. Houndsmills, Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- 2016: Thirty shades of offensiveness. L1 and LX English users' understanding, perception and self-reported use of negative emotion-laden words. – *Journal of Pragmatics* 94 s. 112–127.
- DRUMMOND, ROB 2020: Teenage swearing in the UK. – *English World-Wide* 41 (1) s. 59–88.
- ECKERT, PENELOPE 2008: Variation and the indexical field. – *Journal of Sociolinguistics* 12 (4) s. 453–476
- 2012: Three waves of variation study. The emergence of meaning in the study of sociolinguistic variation. – *Annual Review of Anthropology* 41 s. 87–100.
- 2018: *Meaning and linguistic variation. The third wave in sociolinguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- 2019: The individual in the semiotic landscape. – *Glossa. A journal of general linguistics* 4 (1) 14 s. 1–15.
- ECKERT, PENELOPE – MCCONNELL-GINET, SALLY 2003: *Language and gender*. Cambridge: Cambridge University Press.
- ECKERT, PENELOPE – LABOV, WILLIAM 2017: Phonetics, phonology and social meaning. – *Journal of Sociolinguistics* 21 (4) s. 467–496.
- GARRETT, PETER 2001: Language attitudes and sociolinguistics. – *Journal of Sociolinguistics* 5 (4) s. 626–631.

- 2010: *Attitudes to language*. Cambridge University Press.
- GAUTHIER, MICHAEL – GUILLE, ADRIEN 2017: Gender and age differences in swearing. A corpus study of Twitter. – Kristy Beers Fägersten & Karyn Stapleton (toim.), *Advances in swearing research. New languages and new contexts* s. 137–157. John Benjamins Publishing Company.
- GEORGAPOULOU, ALEXANDRA – SPILOTI, TEREZA 2016: *The Routledge handbook of language and digital communication*. New York: Routledge.
- HALONEN, MIA – VAATTOVAARA, JOHANNA 2017: Tracing the indexicalisation of the notion *Helsinki* s. – *Linguistics* 55 (5) s. 1169–1195.
- HANSKI, SERE 2022: *Mikä hiton damn? Voimasanojen damn ja hitto-funktiot Twitter-keskusteluissa*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202201171372>.
- HELASVUO, MARJA-LIISA – JOHANSSON, MARJUT – TANSKANEN, SANNA 2014: Johdatus digitaaliseen vuorovaikutukseen. – Marja-Liisa Helasvuo, Marjut Johansson & Sanna Tanskanen (toim.), *Kieli verkossa. Näkökulmia digitaaliseen vuorovaikutukseen* s. 9–28. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- HIIDENMAA, PIRJO 2003: *Suomen kieli – who cares?* Helsinki: Otava.
- HJORT, MINNA 2014: A glimpse at the function and frequency of the Finnish swearword in translated and non-translated contemporary fiction. – Rathje, Marianne (toim.), *Swearing in the Nordic countries. Copenhagen 6 december 2012* s. 125–149. Sprognaevn Sprognaevnets konferenceserie vol 2. Kööpenhamina: Dansk.
- 2015: Aikuisten taitolaji. Kiroilun kasvatuksellista metadiskurssia. – Daneil Rellstab & Nestori Siponkoski (toim.), *Rajojen dynamiikkaa. Gränsernas dynamik. Borders under negotiation. Grenzen und ihre dynamik* s. 106–116. VAKKI Symposium XXXV. Vaasa: VAKKI Publications 4.
- 2017: Swearing in Finnish. Folk definitions and perceptions. – Kristy Beers Fägersten & Karyn Stapleton (toim.), *Advances in swearing research. New languages and new contexts* s. 231–256. John Benjamins Publishing Company.
- KLERK, VIVIAN DE 1991: Expletives: Men only? – *Communication Monographs* 58 (2) s. 156–169.
- KOTILAINEN, LARI 2002: Lauseet, tilanteet ja englantia suomenkielisessä chat-keskustelussa. – Ilona Herlin, Jyrki Kalliokoski, Lari Kotilainen & Tiina Onikki-Rantajääskö (toim.), *Äidinkielen merkitykset*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KRISTIANSEN, TORE 2020: Methods in language-attitudes research. – Jan-Ola Östman & Jef Verschueren (toim.), *Handbook of pragmatics. 23rd annual installment* s. 3–37. John Benjamins Publishing Company.
- KURKI, TOMMI 2018: Kielikäsitusten mosaikki. Havaintoja puhekielen näytteistä. – *Sananjalka* 60 s. 71–95.
- LABOV, WILLIAM 1966: *The social stratification of English in New York city*. Washington DC: Center for Applied Linguistics.
- LANTTO, HANNA 2014: Code-switching, swearing and slang. The colloquial register of Basque in Greater Bilbao. – *International Journal of Bilingualism* 18 (6) s. 633–648.
- LEHTONEN, HEINI 2015: *Tyylitellen. Nuorten kielelliset resurssit ja kielen sosiaalinen indeksisyys monietnisessä Helsingissä*. Helsinki: Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-1333-7>.
- LEPPÄNEN, SIRPA – KYTÖLÄ, SAMU – WESTINEN, ELINA 2017: Multilingualism and multimodality in language use and literacies in digital environments. – S. L. Thorne, & S. May

- (toim.), *Language, education and technology* s. 119–130. Switzerland: Springer International Publishing.
- LEPPÄNEN, SIRPA – NIKULA, TARJA – KÄÄNTÄ, LEILA 2008: *Kolmas kotimainen. Lähikuvia englannin käytöstä Suomessa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LEPPÄNEN, SIRPA – PITKÄNEN-HUHTA, ANNE – NIKULA, TARJA – KYTÖLÄ, SAMU – TÖRMÄKANGAS, TIMO – NISSINEN, KARI – KÄÄNTÄ, LEILA 2011: *National survey on the English language in Finland. Uses, meanings and attitudes*. Studies in Variation, Contacts and Change in English. Helsinki: Research Unit for Variation, Contacts, and Change in English. <http://www.helsinki.fi/varieng/journal/volumes/05> (10.12.2020).
- LINN, ANDREW 2016: *Investigating English in Europe*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- LJUNG, MAGNUS 2011: *Swearing. A cross-cultural linguistic study*. Houndmills, Basingstoke: Palgrave MacMillan.
- MATRAS, YARON 2009: *Language contact*. Cambridge: Cambridge University Press.
- MCENERY, ANTHONY – XIAO, ZHONGHUA 2004: Swearing in modern British English. The case of ‘fuck’ in the BNC. – *Language and Literature* 13 (3) s. 235–268.
- MIELIKÄINEN, AILA – PALANDER, MARJATTA 2002: Suomalaisten murreasenteista. – *Sananjalka* 44 s. 86–109.
- 2014: *Miten suomalaiset puhuvat murteista? Kansanlingvistinen tutkimus metakielestä*. Suomi 203. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- NIEDZIELSKI, NANCY – PRESTON, DENNIS R. 2000: *Folk linguistics*. Mouton De Gruyter.
- NUPPONEN, ANNE-MARIA 2011: ”Savon murre” savolaiskorvin. *Kansa murteen havainnoijana*. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto.
- PALANDER, MARJATTA 2011: *Itä- ja eteläsuomalaisten murrekäsitykset*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- PETERSON, ELIZABETH 2017: The nativization of pragmatic borrowings in remote language contact situations. – *Journal of Pragmatics* 113 s. 116–126.
- PETERSON, ELIZABETH – BIRI, YLVA – VAATTOVAARA, JOHANNA 2022: Grammatical and social structures of English-sourced swear words in Finnish discourse. – Martín-Solano, Ramón & San Segundo, Ruano (toim.), *Angliscisms and corpus linguistics* s. 49–70. Peter Lang Publishing.
- PETERSON, ELIZABETH – HILTUNEN, TURO – VAATTOVAARA, JOHANNA 2022: A place for *pliis* in Finnish. A discourse-pragmatic variation account of position. – Elizabeth Peterson, Turo Hiltunen & Joseph Kern (toim.), *Discourse-pragmatic variation and change. Theory, innovations, contact* s. 272–292. Cambridge University Press.
- PETERSON, ELIZABETH – VAATTOVAARA, JOHANNA 2014: *Kiitos* and *pliis*. The relationship of native and borrowed politeness markers in Finnish. – *Journal of Politeness Research* 10 (2) s. 247–269.
- PIIRAINEN-MARSH, ARJA 2008: Koodinvaihto kontekstivihjeenä videopelitalanteissa. – Sirpa Leppänen, Tarja Nikula, Leila Käätä (toim.), *Kolmas kotimainen. Lähikuvia englannin käytöstä Suomessa* s. 136–168. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- PRESTON, DENNIS R. 2011: The power of language regard. Discrimination, classification, comprehension, and production. – *Dialectologia. Special issue II* s. 9–33.
- 2013: The influence of regard on language variation and change. – *Journal of Pragmatics* 52 s. 93–104.
- RIIONHEIMO, HELKA – KOLEHMAINEN, LEENA – KUMPULAINEN, MINNA – MERILÄINEN, LEA – MUIKKU-WERNER, PIRKKO – PENTTILÄ, ESA 2014: Kontaktilingvistiikan, toisen kielen omaksumisen ja käännöstieteen risteyksessä. – *Virittäjä* 118 (3) s. 317–333.

- SAVINIEMI, MAIJA 2015: "On noloa, jos ammattilaiset tekevät tökeröitä kielioppivirheitä." *Toimitushenkilökunnan kielenhuoltotiedot, -käytännöt ja -diskurssit*. Acta Universitatis Ouluensis B Humaniora 127. Oulu: Oulun yliopisto.
- SORJONEN, MARJA-LEENA – ROUHIKOSKI, ANU – LEHTONEN, HEINI (toim.) 2015: *Helsingissä puhuttavat suomet. Kielen indeksisyys ja sosiaaliset identiteetit*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1310. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- SOUKUP, BARBARA 2012: Current issues in the social psychological study of 'language attitudes'. Constructionism, context, and the attitude-behavior link. – *Language and Linguistics Compass* 6 (4) s. 212–224.
- STAPLETON, KARYN 2010: Swearing. – Mirjam A. Locher & Sage L. Graham (toim.), *Interpersonal pragmatics* s. 289–306. Berlin: De Gruyter.
- TAAVITSAINEN, IRMA – PAHTA, PÄIVI 2003: English in Finland. Globalisation, language awareness and questions of identity. – *English Today* 19 (4) s. 3–15.
- TERKOURAFI, MARINA 2011: *Thank you, sorry and please* in Cypriot Greek. What happens to politeness markers when they are borrowed across languages? – *Journal of Pragmatics* 43 (1) s. 218–235. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2010.07.024>.
- Tilastokeskus 2018 = Suomi lukuina. Koulutus ja tutkimus. https://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_koulutus.html (1.7.2020).
- TORISEVA, MARIANNE 2008: "Svits bs flippi näistä tuplista, kela". Suomen ja englannin kielen vaihtelun tehtävistä skeittiteksteissä. – Sirpa Leppänen, Tarja Nikula, Leila Kääntä (toim.), *Kolmas kotimainen. Lähikuvia englannin käytöstä Suomessa* s. 275–298. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- TUOMI, JOUNI – SARAJÄRVI, ANNELI 2018: *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.
- TYRKKÖ, JUKKA – LEVIN, MAGNUS – LAITINEN, MIKKO 2021: *Actually* in Nordic tweets. – *World Englishes* 40 (4) s. 631–649.
- VAATTOVAARA, JOHANNA 2009: *Meän tapa puhua. Tornionlaakso pellolaisnuorten subjektiivisena paikkana ja murrealueena*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- VAATTOVAARA, JOHANNA – PETERSON, ELIZABETH 2019: Same old *paska* or new *shit*? On the stylistic boundaries and social meaning potentials of a loanword in Finnish. – *Amper-sand* 6: 100057. <https://doi.org/10.1016/j.amper.2019.100057>.
- ZENNER, ELINE – RUETTE, TOM – DEVRIENDT, EMMA 2017: The borrowability of English swearwords. An exploration of Belgian Dutch and Netherlandic Dutch tweets. – Kristy Beers Fägersten & Karyn Stapleton (toim.), *Advances in swearing research. New languages and new contexts* s. 107–136. John Benjamins Publishing Company.
- ZENNER, ELINE – ROSSEEL, LAURA – CALUDE, ANDREEA 2019: The social meaning potential of loanwords. Empirical explorations of lexical borrowing as expression of (social) identity. – *Amper-sand* 6 s. 1–14.
- ZENNER, ELINE – SPEELMAN, DIRK – GEERAERTS, DIRK 2015: A sociolinguistic analysis of borrowing in weak contact situations. English loanwords and phrases in expressive utterances in a Dutch reality TV show. – *International Journal of Bilingualism* 19 (3) s. 333–346.

What the hitto [heck] is *damn* doing in Finnish discourse? On the social motivation and meaning potentials of *damn* in Finnish

This article investigates the self-reported use and social meaning potentials of the English loanword *damn* in Finnish. This research is part of a larger project investigating social indexicality and meaning potentials of swearword loans from English, based mainly on nationwide survey data (N = 445). Closed tasks as well as open-ended questions were used to investigate respondents' orientation to using *damn*, particularly in relation to the closest domestic equivalent *hitto* and the most stereotypical Finnish swearword *perkele*, as well as the perceived functions of the loanword as integrated into Finnish. The emphasis of the analysis is on the open-ended response data, focusing on metacommentary and the use and the descriptions of social meaning potentials of the loanword *damn*. Moreover, the social distribution of the responses was analysed using multinomial logistic regression as a statistical method. Age group, gender, educational level as well as regional background (size of municipality) were used as independent social variables.

The results indicate that while in terms of emotional force and usability *damn* to some extent corresponds to *hitto*, the social indexicality and functions of these swearwords are only partly overlapping. Compared to *damn*, *hitto* appears old fashioned and childish, while *damn* is perceived e.g. as more easygoing and as having more dynamic pragmatic functions. While *damn* appears to share some of the same functions of *hitto*, *damn* is also regarded to carry meanings attached to praise. In terms of social structures, gender appeared as the most statistically significant of the independent variables: female respondents tend to report using *damn* significantly more than male respondents, while male respondents deny their use of *damn* significantly more than female respondents. Age and size of municipality appeared as less significant variables. Nonetheless, it is justified to conclude that, if self-reports would correspond to the actual language use, the most active users of *damn* are those under 30 years of age and living in the biggest cities in the country (with more than 100 000 residents). Education appeared to have no significant effects in the reporting the use of *damn*.

Hittoako *damn* tekee suomessa? Englannista lainatun voimasanan sosiaalisista ulottuvuuksista ja merkityspotentiaaleista osana suomea

Artikkelissa tutkitaan englanninkielisen voimasanan *damn* käyttöalaa ja sosiaalisia merkityspotentiaaleja osana suomen kielen käyttöä. Tutkimus on osa laajempaa kokonaisuutta, jossa selvitetään valtakunnallisen kyselyaineiston (N = 445) keinoin erityyppisten englanninkielisten voimasanojen sosiaalista indeksisyyttä ja merkityspotentiaaleja osana suomea. Voimasanaa *damn* koskevia käsityksiä selvitettiin kyselytyökalulla määrällisesti ja laadullisesti analysoitavien itseraportointipyyntöjen avulla, joissa sitä pyydettiin suhteuttamaan lähimpään kotoperäiseen vastineeseensa *hittoon* sekä perisuomalaiseen voimasanaan *perkele*. Tutkimuksen painopiste on avovastausten analyysissä, jossa selvitettiin, millaisia sosiaalisia merkityspotentiaaleja ja funktioita kielenkäyttäjät antavat *damnin* käytölle(en) ja miten sen käyttöä suhteutetaan voimasanoihin *hitto* ja *perkele*. Lisäksi tutkittiin voimasanan *damn* käytön itseraportointien sosiaalista strukturoituneisuutta tilastollisin menetelmin logistisella regressioanalyysillä. Kielenulkoisina muuttujina käytettiin ikäryhmää, sukupuolta, koulutusta sekä asuinpaikkakunnan kokoa.

Tulokset osoittavat, että emotionaaliselta voimaltaan ja käyttökelpoisuudeltaan *damn* on osin verrannollinen *hittoon*, mutta sosiaaliselta indeksisyydeltään ja funktioiltaan näiden tehtävät poikkeavat toisistaan. *Hitto* näyttäytyy suhteessa *damniin* vanhanaikaisena ja lapsellisena, *damn* muun muassa nuorekkaampana ja pragmaattisilta funktioiltaan dynaamisempänä. Voimasanan *damn* katsotaan jakavan osin *hiton* merkityksiä, mutta sen käytölle hahmotetaan myös toisenlaisia sosiaalisia merkityksiä esimerkiksi kehumisen tuottamisessa. Sosiaalisen strukturoituneisuuden tarkastelun osalta sukupuoli osoittautui olevan tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä sekä *damnin* käyttäjäksi tunnustautumiseen että sen käytöstä irtisanoutumiseen. Sanaa ilmoittavat suosivansa erityisesti naiset, ja sen käytön kiistäjiä ovat tyypillisemmin miehet. Ikäryhmän ja asuinalueen koon yhteys itseraportointeihin oli tilastolliselta merkitsevyydeltään vähäinen, mutta tulokset oikeuttavat päätelmään, että *damnin* aktiivisin käyttäjä on yli 100 000 asukkaan kaupungissa asuva alle 30-vuotias, mikäli itseraportoinnit kuvastavat todellista käyttöä. Koulutuksella ei sen sijaan havaittu olevan lainkaan tilastollisesti merkitsevää yhteyttä voimasanan *damn* käytön raportointiin.

Kirjoittajien yhteystiedot:

etunimi.vaattovaara@tuni.fi, etunimi.peterson@helsinki.fi

Johanna Vaattovaara on suomen kielen professori Tampereen yliopistossa. Elizabeth Peterson on yleisen kielitieteen dosentti ja vanhempi englannin kielen yliopistonlehtori Helsingin yliopistossa